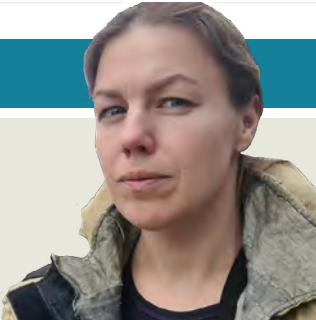

PORTRÄTT • SID 14

"Jag vill komma hem i ett stycke"

NYHETER • SID 12

Laddad för livräddning

TJUGO FYRA 7

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#57 | Mars 2023

Stopp för tvätt av privata bilar på jobbet

■ När någon i Piteå kommun lånade hem en hjullastare uppdagades en "lånekultur" i delar av verksamheten. Det ledde till att kommunen ska reda ut frågan om förmåner för kommunens personal, en utredning som kan få betydelse i hela landet.

Det innebär också att de 140 anställda inom Räddningstjänsten i Piteå inte längre får meka med eller tvätta privata bilar på jobbet.

– Det är en besvikelse bland personalen, säger räddningschefen Jim Lundström.

Sidan 3

FÖRSLAG

Brandmän ska dubblas

Dubblering av antalet brandmän och omfattande utbildningsinsatser. Det anser MSB behövs för att räddningstjänsten ska klara höjd beredskap.

Sidan 6

Sidan 4

Tillsammans hjälpte MSB och Försvarsmakten till att rädda flera personer ur rasmassorna i Turkiet. Det var första gången de samarbetade under gemensamt namn, Swe10.

FOTO: COMBAT CAMERA/FÖRSVARSMAKTEN

LEDNING

ELS rätt väg att gå

Rätt väg att gå, men om dimensioneringen är rätt är ännu tidigt att svara på. Det ansåg några deltagare vid en ELS-träff.

Sidan 9

FÖRSVARSVILJA

Är taket nått?

Omvärldsläget har inte påverkat den svenska försvarsviljan särskilt mycket. Nu frågar sig FOI hur mycket högre den egentligen kan bli.

Sidan 8

DEBATT: MÅSTE ÖVA OCH PLANERA FÖR HÖJD BEREDSKAP • SID 26

Bygg motståndskraft från grunden

➔ Ett år har passerat sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Ett år av brutalt dödande och med otaliga skadade för livet, men under hela tiden har Ukraina som land och dess invånare visat oerhört mod och en stor motståndskraft.

Årsdagen av invasionen den 24 februari var en smärtsam påminnelse om varför det är viktigt att snabba upp utvecklingen och stärka den civila verksamhet som behövs i händelse av höjd beredskap och krig för att ha ett stabilt totalförsvär.

Sverige behöver inte bara skydda gränserna, utan också den verksamhet som måste fungera i alla lägen, som exempelvis energiförsörjning, livsmedelsförsörjning, sjukvård, räddningstjänst, transporter, barnomsorg etcetera.

Och påminnelser om sårbarheter och behovet av en god beredskap får vi som samhälle nästan dagligen, exempelvis vid olika cyberincidenter.

Att snabbt stärka arbetet med civilt försvar har aldrig varit viktigare!

MSB har nu lämnat in två viktiga svar på regeringsuppdrag som rör kommunal räddningstjänst och hur räddningstjänsten kan stärkas för kris och krig: dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunens räddningstjänst under höjd beredskap och förberedelser inför återaktivering av civilplikt.

De erfarenheter vi drar från Ukraina har varit en av utgångspunkterna för MSB:s arbete med regeringsuppdragen: behov av att skydda sin personal och materiel och säkra

LEDARE

Charlotte
Petri Gornitzka
generaldirektör, MSB

Att snabbt stärka arbetet med civilt försvar har aldrig varit viktigare

sin infrastruktur och drift genom reservkraft, drivmedelslager och reservdelar.

I våra svar poängterar vi att det framför allt är den lokala förmågan som behöver stärkas.

Dimensioneringsuppdraget beskriver helheten och det totala behovet av personal vid höjd beredskap medan civilpliktsuppdraget behandlar hur personalen ska kunna identifieras, skrivas in och krigsplaceras i kommunal räddningstjänst.

I dimensioneringsuppdraget beskriver vi också att det finns behov av personlig skyddsutrustning och betydande förstärkning av materiel som exempelvis indikeringsutrustning och lyftutrustning som kan användas i raserade byggnader.

Regeringsuppdragen handlar om att ge förslag på lösning av personalbehoven för räddningstjänst under höjd beredskap, men personalbehoven för att ha förmåga till räddningsinsats även i vardagen kvarstår.

Av landets cirka 16 000 brandmän är nästan 11 000 deltidsbrandmän. 81 procent av landets räddningstjänster rapporterar att de har svårt att rekrytera eller behålla deltidsbrandmän. Det betyder att landets kommuner inte alltid kan leva upp till den beredskapsnivå man har behov av.

Lösningen kan bara finnas i att alla aktörer som har ett ansvar för personalförsörjning av räddningstjänsten hjälps åt för att hitta lösningar. Mångfald måste prägla dagens moderna organisationer. Räddningstjänsten behöver vara en arbetsgivare dit fler, särskilt underrepresenterade grupper, vill söka sig. MSB har tillsammans med landets rädd-

ningstjänster och SKR tagit fram en inriktning för ökad jämställdhet och mångfald i räddningstjänsten 2030. Den är en bra grund att stå på i dessa frågor.

Det är viktigt att vi har ett samhälle som fungerar från den mindre olyckan till stora kriser och ytterst krig. Det är i den nära vardagen, där samhällets stöd märks för den enskilde, som en tillit och tilltro till samhället och vår gemensamma förmåga byggs och stärks.

En motståndskraft som står stark och stabil även över tid vid svåra samhällspåfrestningar, bygger på att tilliten till samhällets förmåga kombineras med att var och en förstår och accepterar sitt eget ansvar. Och allt börjar med våra barn, som vi som samhälle har ett gemensamt ansvar för.

Det är viktigt att möta barn där barn är och på ett sätt som är riktat just till dem. Det är ett av de bästa sätten för att hos dem bygga tillit till vårt gemensamma samhälle. Barn är kloka, barn snappar upp vad som händer.

Troligen är många barn oroliga både för det som händer nära och långt bort just nu. Det behövs information riktad direkt till dem, och till stöd för de som lever med eller arbetar med barn.

Därför är jag särskilt glad över att Lilla Krisinfo har öppnats, en webbplats riktad till barn 7-14 år. Jag hoppas att du som har barn i din närhet ser den som en webbplats som ger dig stöd i dina samtal med barnen.

Du och alla barn i din närhet hittar Lilla Krisinfo på lilla.krisinformation.se

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN

Per Larsson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Maria Hansen
Journalist
010-240 51 63
maria.hansen@msb.se

Adress:
MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.
E-post: redaktionen@tjugofyra7.se
Webb: www.tjugofyra7.se
Tryck: Pressgrannar, Linköping. Tryckt på miljövänligt papper.
Upplaga: 27 300.
Tryckdag: 16 mars
Nästa nummer är ute: 13 juni.

17

20

23

28

NYHETER

EU-lager för nödbostäder
Sidan 7
Så hanteras gasfordonsolyckor
Sidan 13
Prioriterar suicid-prevention
Sidan 17
Krisberedskapsveckan till EU?
Sidan 20
Webbplats för barn om kriser
Sidan 28

REPORTAGE

"Många tror jag kastar mig på faran"
Sidan 14

ERFARENHETER

Bränder i solcellsanläggningar
Sidan 22
Två brandmän skadade
Sidan 23

MIN ÅSIKT

Vi måste planera, öva och samverka
Sidan 26
Spillet i skogen minskar förurningen
Sidan 27

INNEHÅLL #57

I Piteå har kommunen satt stopp för privat biltvätt på räddningstjänsten i väntan på en utredning.

FOTO: PER LARSSON

Privat tvätt väcker känslor

■ Piteås utredning kan få betydelse i hela landet

En orättvis förmån som borde beskattas eller mångårig struntsak som underlättar rekryteringen?

I Piteå har kommunen satt stopp för privat biltvätt på räddningstjänsten i väntan på en utredning som kan få betydelse i hela landet.

■ När någon i Piteå kommun lånade hem en hjullastare uppdagades vad räddningschefen Jim Lundström kallar en "lånekultur" i delar av verksamheten.

Lokal media drog igång en granskning som ledde till att kommunen förbjöd hemlålandet av exempelvis röjsågar, bultsaxar och fyrhjulingar för att reda ut frågan om förmåner för kommunens personal.

Pausen innebär också att de 140 anställda inom Räddningstjänsten i Piteå inte längre får meka med eller tvätta privata bilar på jobbet.

– Vi har tagit ett helhetsgrepp kring vilka förmåner vi ska ha för de anställda. Vad ska gälla för alla och vad ska vara förvaltningspecifikt, säger personalchefen i Piteå kommun Cathrine

Granberg, som inser att frågan om att eventuellt bryta en mångårig tradition är känslig.

– Det här är inte lätt, men vi vill göra rätt.

Allt ska upp på bordet, det ska finnas en transparens och inget hemlighetsmakeri.

Kommunen har därför tillsatt en utredare för att se över frågan som också omfattar exempelvis den omdiskuterade storleken på friskvårdsbidraget.

Granskningen har vuxit under vintern men ett besked om riktlinjer kring förmåner i Piteå kommun väntas under tidig vår och detta ska förvaltningscheferna sedan förhålla sig till i sina respektive verksamheter.

En del av utredningsarbetet är förstås kontakt med Skatteverket, men det är krångligt och svårt att få tydliga svar menar Cathrine Granberg. Också Tjugofyra7 har stämt av med myndigheten, och skattejuristen Pia Blank Thörnroos på Skattever-

Cathrine Granberg

kets rättsavdelning.

– Grundprincipen är att allt du får på grund av att du arbetar är skattepliktigt. Sedan finns det vissa undantag i skattelagstiftningen där det största är personalvårdsförmåner som kaffe, frukt, småkakor och motion. Alla får ta en banan, för att skapa trivsel på arbetsplatsen. Lagstiftaren vill att arbetsgivaren ska kunna göra det trevligt, förklarar hon men markerar sedan tydligt att det finns gränser.

– Så fort det blir mat är det skattepliktigt, om det inte är någon särskild representation.

Pia Blank Thörnroos berättar om det gamla och lite udda undantaget "dagdricka", där man som anställd på bryggeri skattefritt på grund av sedvänja kunde dricka öl och läsk på jobbet.

– En kommun ska väl förväntas kunna reglerna men det kan bli ett slags praxis, "så har vi alltid gjort". Man tänker inte på

Pia Blank Thörnroos

det som en förmån. Men det är det förmodligen, säger hon.

I Piteå har Jim Lundström som är relativt ny räddningschef fått en delikat fråga i sitt knä.

Tvättstoppet som omfattar även RIB-personal och de som är engagerade i kommunens räddningsvärn är inte populärt. Också facket tycker att det är tråkigt, berättar han, märkbart besvårad av situationen.

– Det är en besvikelse bland personalen, detta har pågått sedan begynnelsernas tider och är en kvarleva från tiden då man i princip bodde på stationen, säger chefen som själv tvättat bilen på jobbet men betonar att det då skedde utanför arbetstid.

Jim Lundström har inte räknat på vad det privata tvättandet kostar förvaltningen i el, vatten och rengöringsprodukter och säger att det nog främst är en rättvisefråga inom kommunen, att man inom exempelvis soci-

Jim Lundström

alförvaltningen inte har möjlighet att få något utöver sin lön.

– Jag vill att vi ska göra rätt enligt lagar och regler, säger han men menar att förmånen har betydelse för att locka medarbetare till verksamheten.

– Vi vill ha en arbetsplats som är attraktiv och det här underlättar rekryteringen av personal, speciellt i RIB-styrkorna. Har vi morötter och guldkorn så underlättar det och skapar en trivsam arbetsplats, menar han och får stöd av personalchefen Cathrine Granberg i argumentationen om att vara en attraktiv arbetsgivare och att underlätta kompetensförsörjningen.

Det är dock inte säkert att de anställda kommer att tycka att den hållning som kommunen kommer att inta i tvättfrågan är särskilt attraktiv. Möjligtvis kan cheferna i Piteå trösta sig med att det inte är de som har det slutliga avgörandet i sin hand, utan Skatteverket.

Och hur den myndigheten agerar efter debatten i Piteå kan få betydelse i tvätthallar långt utanför kommunen.

JOHAN WANGSTRÖM

”Det är svårt att ta in förödelsen”

Försvarmakten deltog med specialsökgrupper och hundar i insatsen, som leddes av MSB. På den här skadeplatsen hjälpte de till att rädda tre personer, inklusive ett barn. FOTO: COMBAT CAMERA/FÖRSVARMAKTEN

Skadeplatsen där tre personer räddades.

FOTO: COMBAT CAMERA

David Norlin.

FOTO: PRIVAT

Försvarsmakten och MSB jobbade ihop.

FOTO: COMBAT CAMERA

Tre dygn efter det kraftiga jordskalvet var ett sök- och räddningsteam från Sverige på plats i Turkiet.

För första gången samarbetade MSB och Försvarsmakten under samma namn, Swe10.

– Det är svårt att ta in förödelsen vi såg, säger David Norlin, samverkansperson under insatsen.

■ Det svenska teamet hjälpte till att rädda fem personer ur rasmassorna i den hårt drabbade staden Kahramanmaras, nära epicentrum för jordbävningen.

MSB:s David Norlin var på plats när tre av dem, en flicka i tioårsåldern och två släktingar till henne, lyftes ut. De hade överlevt genom ett hålrum som skapats när husets våningar rasat.

– Det var stora glädjeyttringar bland alla samlade, berättar David.

Överallt pågick räddningsarbete och utanför skadeplatserna värmde sig lokalbefolkningen vid eldar medan de väntade på någon form av besked.

David Norlin minns särskilt en kille som kom fram till honom medan det svenska teamet höll på att plocka undan våning för våning av ett kollapsat höghus. Killen undrade hur det hade gått för hans morbror som

bodde på nionde våningen.

Dagen innan hade andra sökteam lyckats rädda sex, sju personer, så hoppet levde fortfarande, trots att chanserna att hitta överlevande sjönk drastiskt hela tiden.

– Jag hade ingen information om hans morbror men den nionde våningen var redan bortplockad...

David Norlin har tidigare varit på insatser i flera jordbävningsdrabbade områden, bland annat Nepal, men aldrig upplevt liknande proportioner som i Turkiet.

– Det är svårt att ta in förödelsen. Hela stadsdelar var utplånade. På vissa ställen låg bara grushögar kvar, på andra hade våningarna kollapsat som platta pannkakor på varandra. Och då såg vi bara en liten del av det hela, det fanns städer som var ännu hårdare drabbade.

Det svenska sök- och räddningsteamet bestod av 46 personer och leddes av MSB, på uppdrag av regeringen. MSB gjorde i sin tur en stödbegäran till Försvarsmakten, som bidrog med specialsökgrupper från Swedec i Eksjö samt en styrka från F 17:s flygbasjägarkompani bestående av hundar och hundförare samt traumagrupp och mobilt medicinskt team.

Både flygbasjägarna och specialsökgrupperna är specialister på att söka igenom byggnader

och rasmassor, och har kunskap att förflytta sig både vertikalt och horisontalt med rep i trånga utrymmen.

Det var första gången MSB gjorde en stödbegäran till Försvarsmakten om att sätta ihop ett gemensamt team på det här viset. På mindre än ett dygn skapades en resurs som tidigare inte fanns.

Samarbete ”Försvarsmaktens delar ihop med MSB:s koordinering fungerade jättebra.”

David Norlin, MSB

– Försvarsmaktens delar ihop med MSB:s koordinering fungerade jättebra. Allt löstes med väldigt snabb planering, säger David Norlin.

Personal och materiel lastades ombord på ett C-17-plan med svensk besättning som till vardags är stationerat i Ungern. Inte ens när de lyfte från mellanlandningen i ungerska Pépa visste teamet exakt var i Turkiet de skulle hjälpa till eller ens vilken flygplats de skulle landa på eftersom det var så tät trafik i luften.

Slutligen landade de på flygplatsen i Adana.

– Där blev vi tilldelade Kahramanmaras av den turkiska katastrofmyndigheten Afad.

Svenskarna arbetade tätt tillsammans med turkiska och internationella räddningsstyrkor. Uppdraget var att tillföra ytterligare resurser för att stötta eller avlösa de team som jobbat extremt hårt under svåra förutsättningar.

David beskriver den turkiska katastrofmyndigheten som väldigt duktig på sök- och räddning. Efter den stora jordbävningen 1999, när runt 17 000 personer dog, har förmågan byggts upp.

– Men i en sådan här extrem situation behövs de all hjälp de kan få och de visade väldigt starkt sin tacksamhet över att vi var där.

Risken för att byggnader ska kollapsa ytterligare är stor, precis som risken för efterskalv. Det sistnämnda fick det svenska teamet känna på. En person i teamet behövde evakueras av medicinska skäl och David Norlin följde med denne till ett fältsjukhus. När marken började skaka sprang sjukvårdspersonalen ut, medan David stannade kvar hos kollegan som inte kunde ta sig därifrån.

– Just då tänkte jag bara ”nu är vi här och det är som det är” men efteråt funderade man förstås en del på vad som kunde ha

hänt. Det var omtumlande dagar.

Han säger att kollegan i slutändan klarade sig bra, tack vare Försvarsmaktens sjukvårdskompetens.

På fältsjukhusets intensivvårdsavdelning träffade David också en pojke i sjuårsåldern som räddats ett dygn innan av ett israeliskt team, då med en kroppstemperatur på 28 grader och ingen märkbar puls. Nu var han vaken och hade sin mormor på besök.

– Det pendlar så mycket mellan hopp och förtvivlan på sådana här insatser. Men detta är ett av mina starkaste minnen, en ljusglimt i allt elände.

Efter en vecka var det dags att avsluta den akuta räddningsinsatsen för svenskarnas del.

I andra fasen fokuserar Sverige på att ge humanitärt stöd till Turkiet i form av bland annat medicin, sjukvårdsmateriel och nödbostäder.

– En av våra logistiker stannade kvar för att förbereda för nödbostäderna och ny personal har åkt ned för att bygga upp dem. Sök- och räddningsteamet var bara första delen i en lång kedja av stöd. Det känns meningsfullt att få ha varit med som en liten kugge i det stora maskineriet, säger David Norlin.

MARIA HANSEN

Utanför skadeplatserna väntade lokalbefolkningen på besked.

FOTO: COMBAT CAMERA

FAKTA

Jordbävningen

■ Det kraftiga jordskalvet inträffade natten mellan 5 och 6 februari i södra Turkiet vid gränsen mot Syrien. Skalvet raserade byggnader i både Turkiet och Syrien. Över 50 000 personer har dött och enligt Världshälsoorganisationen (WHO) bedöms omkring 26 miljoner människor ha påverkats.

■ Förutom ett sök- och räddningsteam har Sverige, genom MSB, bland annat skickat stöd i form av experter inom logistik, IT-samband och administration.

Fler exempel på vad MSB har skickat:

■ 500 nödbostäder med plats för ca 5 personer i varje – en EU-gemensam resurs som MSB håller i lager. Leveransen är enorm med nästan hundra lastbilar. MSB har också skickat ett insatssteam.

■ 50 ventilatorer från det sjukvårdslager som MSB ansvarar för åt EU.

■ Drygt 300 familjetält och 1 500 filter – en donation från Lions.

■ Två light base camps – enkla boende- och kontorsmöjligheter för insatspersonalen.

■ Sängar, madrasser, mat, elverk och annan materiel.

■ Ett flertal förfrågningar om stöd med både personal och materiel har inkommit även från Syrien, och MSB arbetar med att kunna möta dessa.

■ Allt stöd Sverige lämnar sker inom ramen för etablerade strukturer för internationellt samarbete, exempelvis EU:s civilskyddsmekanism.

Under höjd beredskap behöver antalet brandmän kunna fördubblas och bli 32 000.

FOTO: PAVEL KOUBEK

Dubbelt så många brandmän

■ Så ska höjd beredskap klaras

Dubbling av antalet brandmän till 32 000.

Omfattande utbildningsbehov för att hantera påfrestningar i krig.

Stora materieldepåer runt om i landet.

Det ingår i den totalför-svarssatsning MSB anser behövs för räddningstjänsten.

■ Rapporten "Dimensionerande planeringsförutsättningar för kommunal räddningstjänst under höjd beredskap" är MSB:s svar på ett regeringsuppdrag.

Omfattande förstärkning- ar behövs, i pengar handlar det om närmare 14,5 miljarder. Tas erforderliga beslut kan allt vara på plats om tio år.

– Det är många åtgärder som krävs för att kommunal räddningstjänst ska klara sitt uppdrag under höjd beredskap, säger Henrik Larsson, enhetschef för räddningstjänst vid stora olyckor på MSB.

Det konstateras att antalet brandmän i landet, i dag cirka 16 000, behöver fördubblas.

Ett par tusen ska initialt kunna rekryteras genom att krigsplacera redan utbildad räddningstjänstpersonal som slutat

sin anställning. Därefter handlar det om civilpliktiga som efter mönstring och utbildning krigsplaceras i kommunerna.

Men även befintlig räddningstjänstpersonal behöver utbildning.

– De behöver mental förberedelse och förståelse för kriget, något vi lyckligt nog inte har. Men de behöver också kunskap att hantera oexploderad ammunition och minor, utföra sök- och räddning i rasmassor, indikera och sanera strids-gaser. Det blir också ökat behov av akut omhändertagande, säger Henrik Larsson.

Erfarenheter från krig har MSB bland annat hämtat från Ukraina. Och konstaterar att räddningstjänstens förmåga har stor betydelse för befolkningens försvarsvilja.

– Om människor vet att de kan få hjälp när något händer, att de inte är utlämnade; då ökar försvarsviljan.

Förmågan hos personalen har delats in i olika nivåer. Deltidsbrandmäns vidareutbildning måste ske utifrån deras förutsättningar med begränsad utbildningstid, och koncentreras på riskmedvetenhet och krigets speciella miljö.

– De har bara 50 övningsstim-

Utbildningsbehov

"De behöver mental förberedelse och förståelse för kriget, något vi lyckligt nog inte har."

Henrik Larsson, enhetschef MSB

mar om året. Förstärkt förmåga måste fokusera mot heltidsbrandmän och civilpliktiga. Deltidarna ska göra det de gör i dag, men vara medvetna om riskerna.

■ **Om numerären brandmän fördubblas på tio år, vad krävs sedan för att vidmakthålla nivån med civilpliktiga?**

– Kan tänka mig att runt sju procent av de 16 000 behöver ersättas varje år, det är normal omsättning.

■ **Behöver MSB fler skolor för att klara all utbildning?**

– Personalvolymerna torde expandera kraftigt i Revinge och Sandö. Men vi behöver också antingen en skola till, eller hyra in oss på lämpliga platser.

■ **Antalet engagerade frivilliga har ökat, behöver de bli ännu fler?**

– Det gör de. Framförallt ser vi att vi behöver hundförare och hundar från brukshunds-klubben. Det finns också behov av lastbilsförare, signalister,

förplägnadspersonal och även frivilliga för enklare uppgifter som att återställa materiel.

En första förutsättning för att svensk räddningstjänsts förmåga höjs de närmaste åren är att kommunerna krigsplacerar sin personal. Det finns annars risk att andra hinner före med krigsplacering, exempelvis om en deltidbrandman även är aktiv i Hemvärnet.

– Det är första steget. Steg två är att se över insatsplaneringen utifrån höjd beredskap, om prioriterade objekt i ordinarie planering är viktiga även då. Steg tre är att börja med kontinuitetshandling i den omfattning det är möjligt. Se över den basmateriel som behövs för att bedriva verksamheten.

Dubbelt så många brandmän vid höjd beredskap kräver också mer materiel, så väl personlig utrustning som verktyg och fordon. Resurser som staten ska stå för.

– Staten upphandlar och lagerhåller, ser till att det blir likadan utrustning överallt. Men det är inte så att vi får dubbelt så många släckbilar i Sverige. I många fall kommer det vara fyrhjulsdrivna minibussar med motorsprutor.

MSB bedömer att det behövs ett tiotal materieldepåer runt om i landet.

– Vi har räknat på ungefär två per civilområde, där det är stora avstånd kanske fyra mindre.

Utredningstiden var förhållandevis kort, men det är ett omfattande och detaljerat svar som levererats till regeringen.

– Vi har fått mycket hjälp av kommunerna och jag tycker det här är ett av de bättre arbetena vi gjort tillsammans med kommunal räddningstjänst. Det hade inte varit möjligt att få ihop det här om vi inte haft så bra samarbete, säger Henrik Larsson.

För att rekrytera de första civilpliktiga hoppas MSB på regeringsbeslut i år. Beslut om det förslag MSB nu presenterat räknar Henrik Larsson med kommer i försvarspropositionen nästa år.

PER LARSSON

Räddningstjänsten behöver till 2033

MSB:s bedömning vad kommunal räddningstjänst 2033 behöver ha:

- förmåga att genomföra sök- och räddningsinsatser, hantera oexploderad ammunition, indikera och sanera mot kemiska stridsmedel och kärnvapen
- genomfört beredskapsplanering
- uthållighet minst tre månader

- personalvolym på 32 000 för höjd beredskap
- grundutbildat och genomfört repetitionsövningar för all personal
- förmåga att agera självständigt på alla ledningsnivåer vid störda förhållanden
- förstärkts med materiell och modern teknik anpassad till krigets krav.

Tre förmågor

■ Basförmåga

Räddningsstyrka med grundläggande förmåga att åstadkomma effekt vid räddningsinsats under höjd beredskap.

■ Förstärkt förmåga

Särskilt utbildade och utrustade räddningsstyrkor, heltidsbrandmän och ci-

vilpliktiga. Behovet beräknas till 60 styrkor i landet.

■ Specialistförmåga

Personal med särskild kompetens, i vissa fall med tillgång till särskild utrustning. Förmågan behöver utredas ytterligare, men avses bygga på MSB:s nationella förstärkningsresurser.

2 000-3 000 tidigare brandmän som pliktresurs

Aktiveras civilplikten kan räddningstjänsterna vid höjd beredskap förstärkas med 2 000-3 000 personer inom fyra år.

Den bedömningen gör MSB.

– Vi tycker det är en absolut nödvändighet och viktigt att det sker, säger Per Huling, enhetschef för utbildningsutveckling på MSB.

Regeringen gav i januari MSB i uppdrag att genomföra åtgärder för att förbereda beslut om att aktivera civilplikten.

Uppdraget rör personer som redan har tillräcklig kompetens för uppgifter inom kommunal räddningstjänst. Det kan vara de som tidigare jobbat inom räddningstjänsten, eller har civilpliktsutbildning och relevant yrkeserfarenhet.

De ska kunna skrivas in för civilplikt, krigsplaceras och genomföra en repetitionsutbildning.

– Den stora gruppen är de som varit anställda som brandmän, säger Per Huling.

MSB bedömer att det finns sammanlagt cirka 15 000 som kan vara aktuella och att 2 000-3 000 efter fullgjord utredning kommer anses lämpliga att krigsplacera inom kommunal räddningstjänst.

Bland de som inte blir aktuella jobbar huvuddelen redan inom räddningstjänsten.

För att bli en resurs under höjd beredskap behövs en repetitionsutbildning över tolv dagar. Därefter anses de civilpliktiga behöva tre dagars repetitionsutbildning vart femte år.

1 000 personer beräknas kunna vara krigsplacerade i början av 2024 och 600 personer ha genomgått den tolv da-

gar långa utbildningen i slutet av samma år. De har då fullvärdig kompetens.

I slutet av 2026 ska 2 000-3000 kunna vara krigsplacerade i kommunal räddningstjänst.

– För att vi ska klara det krävs regeringsbeslut senast 31 augusti. Det är ett beslut i tre delar: finansiering, förordningsändring och aktivering av civilplikten.

MSB föreslår att civilpliktsutbildningen genomförs på myndighetens skolor i Revinge och Sandö.

En förutsättning är att grundutbildningen för deltidbrandmän (Grib) flyttas och genomförs av annan utbildare.

I dag genomförs cirka 40 procent av utbildningen i Revinge och Sandö, övriga kurser är upphandlade hos andra utbildare.

– Vi förbereder det arbetet nu och går ut med upphandling innan regeringen tar beslut, men får vänta med att slutföra processen, säger Per Huling.

MSB konstaterar att det finns ett bredare behov av civilplikten än vad nuvarande uppdrag avgränsats till. Den aktuella numerären bedöms motsvara 13-19 procent av det totala behovet civilpliktspersonal för närmaste tioårsperioden.

MSB ser att det behovet kan tillgodoses genom mönstring och därefter grundutbildning med civilplikt (se sid 6).

Det är mer än tio år sedan civilpliktsutbildning genomfördes senast. Ett litet antal personer är fortfarande inskrivna och krigsplacerade med civilplikt, dock inte inom räddningstjänst.

PER LARSSON

Uppbyggnad höjd beredskap under 10 år

Detta föreslås bland annat ska göras:

■ År 1-3

Direktinskrivning av redan utbildad personal, exempelvis tidigare brandmän. Basförmåga att hantera oexploderad ammunition. Beredskapsplanering i kommunerna.

■ År 4-5

Långsiktigt bygga räddningstjänst under höjd beredskap. Mönstring och grundutbildning

av civilpliktiga. Utbildningar i basförmåga och förstärkt förmåga.

■ År 6-7

Förvaltning och vidareutveckling av det som byggts upp. Repetitionsutbildningar.

■ År 8-10

Förvaltning och vidareutveckling anpassat till omvärldsläge och nya försvarsbeslut. Antal civilpliktiga i utbildning ökar.

1 000 nödbostäder ska lagerhållas av MSB för EU:s räkning. Den nya resursen håller på att byggas upp.

FOTO: ANDERS HEYLE/MSB

MSB ansvarar för nödbostäder åt EU

Tillfälliga nödbostäder för drygt 1 000 personer.

Det har MSB fått i uppdrag av EU att bidra med i händelse av kris och katastrofer.

■ Den nya resursen håller för närvarande på att byggas upp och ska sedan snabbt kunna skickas ut till katastrofområden för att ge drabbad befolkning tillfälligt skydd, exempelvis vid naturkatastrofer.

Det handlar om nödbostäder för drygt 1 000 personer. Sängar, lakan, belysning, uppvärmning, solcellsladdning för mobiler, sanitetslösningar med toalett och dusch, med mera ingår också.

Resursen ska även vara anpassad för olika miljöer och klimatförhållanden, och delvis till personer med funktionsnedsättning.

– MSB är en lämplig aktör för att tillhandahålla denna typ av resurs. Vi har ett högt

kvalitetstänk, tar in aspekter som rör anpassning till krismiljöer, sårbara grupper och miljö, och vi har lång erfarenhet av den här sortens utvecklingsprojekt, säger Nils Vaernholt, enhetschef för nationella insatser och civilskydd.

MSB ansvarar sedan tidigare för ett projekt med 4 000 nödboenden som utformats specifikt för Ukraina-kriget. Både den nya resursen och den för Ukraina är en del av RescEU, ett extra skyddsnät med EU-gemensamma resurser.

500 av nödbostäderna avsedda för Ukraina kunde skickas till Turkiet i samband med jordbävningen, eftersom trycket i Ukraina hittills inte varit riktigt lika stort som beräknat.

– I nästa steg kommer 50 000 sängar med tillbehör köpas in för att skickas till Ukraina vid behov, berättar

Pär Högman, verksamhetsansvarig på MSB:s centrallager.

För att få plats med all materiel har MSB skaffat ytterligare ett centrallager i Värmland, utanför Karlstad.

Inom ramen för RescEU är Sverige även värdland för skopande flygplan och sjukvårdsmateriel.

MARIA HANSEN

FAKTA

Namn: RescEU Shelters SE.

Budget: ca 25,2 miljoner euro, merparten finansierad av European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO).

Längd: januari 2023 till september 2026.

Bemannning vid insats: ca 15 personer.

Uppgifter för insatsteamet: upprätta och driftsätta resursen i samverkan med lokala aktörer/humanitära organisationer på plats. De lokala aktörerna tar över driften efter etablering.

Andningsmasker till Ukraina

■ 513 300 andningsmasker har skickats till Ukraina från det sjukvårdslager i Kristinehamn som MSB ansvarar för åt EU.

Det är fjärde gången stödet aktiveras sedan Sverige 2020

fick i uppdrag av EU att lagerhålla personlig skyddsutrustning, som ska kunna användas i stora kriser när EU-ländernas egna resurser inte täcker behoven.

Första gången var i okto-

ber 2021 då Lettland, på grund av ett ansträngt pandemiläge, efterfrågade ventilatorer. Sommaren 2022 skickades skyddsförkläden till Ukraina och nyligen mottog även Turkiet ventilatorer.

Taket nått för försvarsviljan?

Den svenska försvarsviljan är stark.

Däremot har inte omvärldsläget påverkat den särskilt mycket.

– Frågan är hur mycket högre den egentligen kan bli, säger Christoffer Wedebrand, analytiker på FOI.

■ Hur ser den svenska allmänhetens hemberedskap och försvarsvilja ut efter både pandemi och krig i Europa?

Det har Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, undersökt på uppdrag av försvarsdepartementet.

– Det är en uppföljning och fördjupning av den undersökning vi gjorde 2018, berättar Herman Andersson, även han analytiker vid FOI.

Innan respondenterna svarade på frågorna om hemberedskap respektive försvarsvilja fick de läsa scenariot. Inför försvarsvilje-frågorna målades en bild upp där Sverige blivit militärt angripet av ett annat land och samhället utsatts för omfattande utmaningar.

I den kontexten anser 64,6 procent att Sverige absolut bör göra väpnat motstånd och 25,7 procent att Sverige troligen bör göra det, vilket Herman Andersson säger måste betraktas som höga siffror.

– Andelen som absolut tycker att Sverige bör göra väpnat motstånd har hoppat upp med 13 procentenheter sedan 2018, det är ett ganska rejält hopp.

Men är det tillräckligt för att säga att försvarsviljan ökat? Nja, kanske snarare förändrats, vilket skulle kunna tyda på corona- och krigseffekter.

När det gäller hur många som är villiga att ta sig an aktiva rol-

er är läget nämligen relativt oförändrat.

Knappt 50 procent anger att de är villiga att ta sig an en stridande roll, strax över 75 procent en icke-stridande roll med fara för eget liv och nästan 85 procent en icke-stridande roll utan fara för eget liv.

– Vår bedömning är att det ändå måste anses som relativt högt när nästan 50 procent är villiga att ta en stridande roll med risk för eget liv. Det ska sättas i relation till hur stor krigsorganisationen inom Försvarsmakten är, där talar vi om drygt 100 000 personer, säger Herman Andersson.

För första gången ställdes frågan även i ett internationellt perspektiv – tycker du att Sverige bör eller inte bör delta i vårt grannlands väpnade motstånd? Försvarsviljan visade sig vara hög även där, om än lägre än den inhemska.

Omkring 80 procent uppger att de tycker Sverige bör delta i grannlänternas väpnade motstånd och drygt 30 procent att de skulle vara villiga att delta i en stridande roll. Nästan 50 procent är villiga att delta i en icke-stridande roll med fara för eget liv och drygt 65 procent i en icke-stridande roll utan fara för eget liv.

Den svenska försvarsviljan har mätts sedan 50-talet och alltid varit hög. Analytikerna vid FOI funderar nu på hur hög den egentligen kan bli.

– Det finns ett uttalat mål att stärka den svenska försvarsviljan. Frågan är om det är ett rimligt formulerat mål över huvud taget? Borde målet snarare vara att man ska bibehålla försvarsviljan? frågar sig Christoffer Wedebrand.

Eftersom skillnaden mellan 2022 och 2018 är ganska liten, verkar det inte som om omvärldshändelser påverkar särskilt mycket. Hur det skulle bli

vid skarpt läge går förstås bara att spekulera i men vad forskarna sett i en undersökning från Ukraina, där liknande frågor ställdes både före och efter invasionen, är att försvarsviljan gick upp tydligt efter invasionen.

– Det finns inga indikationer på att det skulle bli annorlunda här, säger Herman Andersson och tillägger att det gäller för totalförsvaret att på ett bra och effektivt sätt plocka upp den stora vilja som finns i Sverige.

MARIA HANSEN

Vatten största problemet i hemberedskapen

Varma kläder och ficklampor har de flesta hemma, visar FOI:s undersökning.

– Vatten verkar vara det största problemet, säger Herman Andersson.

■ Något som också skulle kunna sorteras in under försvarsviljeparaplyet är hemberedskapen. I samband med FOI:s undersökning var scenariot ett stort elavbrott mitt i smällkalla vintern som fick kylskåp, värmesystem och vattenförsörjning att haverera.

Knappt hälften anger att de

vidtagit särskilda åtgärder för att göra sig bättre förberedda för kriser och krig. Jämfört med 2018 års undersökning är det en ökning med 22 procentenheter – ett tydligt hopp uppåt.

Men trots det syns inga tydliga förändringar när det gäller hur väl personerna skulle klara sig.

– Det kan vara att man vidtagit åtgärder som inte räcker hela vägen fram – man har kanske köpt dunkar men inte fyllt dem med vatten, säger Christoffer Wedebrand.

Just vatten verkar vara det

största problemet. Siffrorna är snarlika de från 2018. Knappt 54 procent anger att de har vatten hemma som räcker som längst tre dagar vid ett elavbrott. Två tredjedelar har vattendunkar eller flaskor att hämta vatten i, något Herman Andersson tycker att kommunerna bör fundera på.

– Även om allmänheten erbjuds hjälp, till exempel att kunna hämta vatten på torget, kanske inte alla kan ta emot den. Likadant med information. Det hjälper inte att veta att man ska lyssna på P4 när min-

dre än hälften har batteriradio.

Därutöver anger 59 procent att personerna i hushållet skulle kunna hålla värmen väl inomhus.

En majoritet, 77 procent, säger att maten skulle räcka fyra dagar eller längre utifrån vad de har hemma, en hyfsat blygsam ökning med tre procentenheter.

– Det verkar inte som om bristen på livsmedel under pandemin har gjort att människor har mer mat hemma, konstaterar Herman Andersson.

– Mycket av det här kan va-

ra bra för de som planerar för hemberedskap inom totalförsvaret att känna till och fundera på. Undersökningen ger en indikation på hur snabbt det bör finnas någon form av hjälp på plats från samhället.

MARIA HANSEN

Siffrorna i båda artiklarna är hämtade ur Christoffer Wedebrands och Herman Anderssons kommande rapport "Den svenska allmänhetens hemberedskap och försvarsvilja".

Andelen som absolut tycker att Sverige bör göra väpnat motstånd vid ett militärt angrepp har ökat med 13 procentenheter sedan 2018, men det betyder inte att fler är redo att ta sig an en stridande roll.

FOTO: BEZAV MAHMUD/FÖRSVARSMAKTEN

Ledningssystemen på plats

”Jag tror alla på ett bättre sätt klarar en större olycka i dag. Men jag tror inte alla gör det tillräckligt bra, faktiskt. Det säger de själva också.”

Per Delhage, projektledare, MSB

ROSERSBERG

Hur mycket bättre har svensk räddningstjänst blivit på att hantera stora och svåra händelser?

– Jag tror alla på ett bättre sätt klarar en större olycka i dag. Men jag tror inte alla gör det tillräckligt bra, faktiskt. Det säger de själva också, säger Per Delhage, projektledare för ELS på MSB.

■ Kravet på att ständigt ha en övergripande ledning infördes 2022. När Västernorrland och Jämtland under året samordnas finns 18 ledningssystem i landet.

Men även om systemen är på plats finns det arbete att göra inom dem.

Därför har MSB genomfört träffar med huvudsyfte att ge kunskapsstöd och att räddningstjänster ges möjlighet att utbyta tankar och erfarenheter. Den senaste workshopen genomfördes i Rosersberg.

ELS-handboken (enhetligt ledningssystem) är 404 sidor tjock, innehållet ska begripas och omsättas.

– Det är viktigt att inte alla sitter på sin kammare och försöker tolka innehållet, utan att vi gör det tillsammans. Det är framgångsfaktorn, säger Per Delhage.

Han konstaterar att man kommit olika långt.

– Insikten om det finns också. Det finns de som redan haft ledningssystem i många år, medan andra är mitt i en samslagning eller ett byggande. Men ingen är klar, och blir det heller aldrig. Utvecklingsarbetet är kontinuerligt.

En av de stora frågorna när systemen skulle formeras var att ha storlek att klara de svåra händelserna och samtidigt inte tappa det lokala perspektivet och närheten till de små olyckorna.

Per Delhage

tivet och närheten till de små olyckorna.

På flera håll valdes att bilda något mindre system som vid behov kunde slås samman med närliggande system för att öka slagkraften.

■ **Har MSB någon uppfattning om hur många system det bör vara i landet?**

– Nej, faktiskt inte. Jag tror det blir uppenbart om något år, eventuellt vid tillsynsbesök. Då kommer vi kanske, jag säger kanske, se att något system är för litet och inte uppfyller lagstiftningen. Samtidigt är närheten superviktig.

Erik Cedergårdh, Storgöteborg och verksam i projektet, har ingen uppfattning om storlek och tycker debatten varit för enkelad med ett uppifrån-perspektiv om hur många system det ska vara. Det funkar inte, anser han, eftersom förutsättningarna är så olika.

– Det vi vill stimulera med workshopen är att tänka till. Om man exempelvis blivit väldigt stora måste man kanske ha ytterligare en ledningsfunktion för att brygga över att man blivit just stora. Lagstiftningen säger att ni inte får bli för små, men inte heller för stora, säger Cedergårdh.

Delhage konstaterar:

– När man pratar om att inte tappa lokala perspektiv – avstånd handlar inte bara om mil utan även om mentala avstånd.

Han ser kravet på övergripande ledning, där det kan

innebära att vända på en kultur, som den generella utmaningen.

– Att inte bara larma ut resurser utan faktiskt kunna utöva ledning och uppföljning, det tror jag kan vara svårt för de som inte haft det för vana sedan tidigare. Tiden för larmet får inte prioritera vem som får hjälp, utan behoven.

Erik Cedergårdh:

– Vi får inte glömma målbilden. Vi ska bli bättre på komplexa olyckor, samtidiga olyckor, men utan att hanteringen av vardagsolyckorna försämras. De är lika viktiga, utifrån den hjälpsökandes perspektiv.

MSB startade ELS-projektet

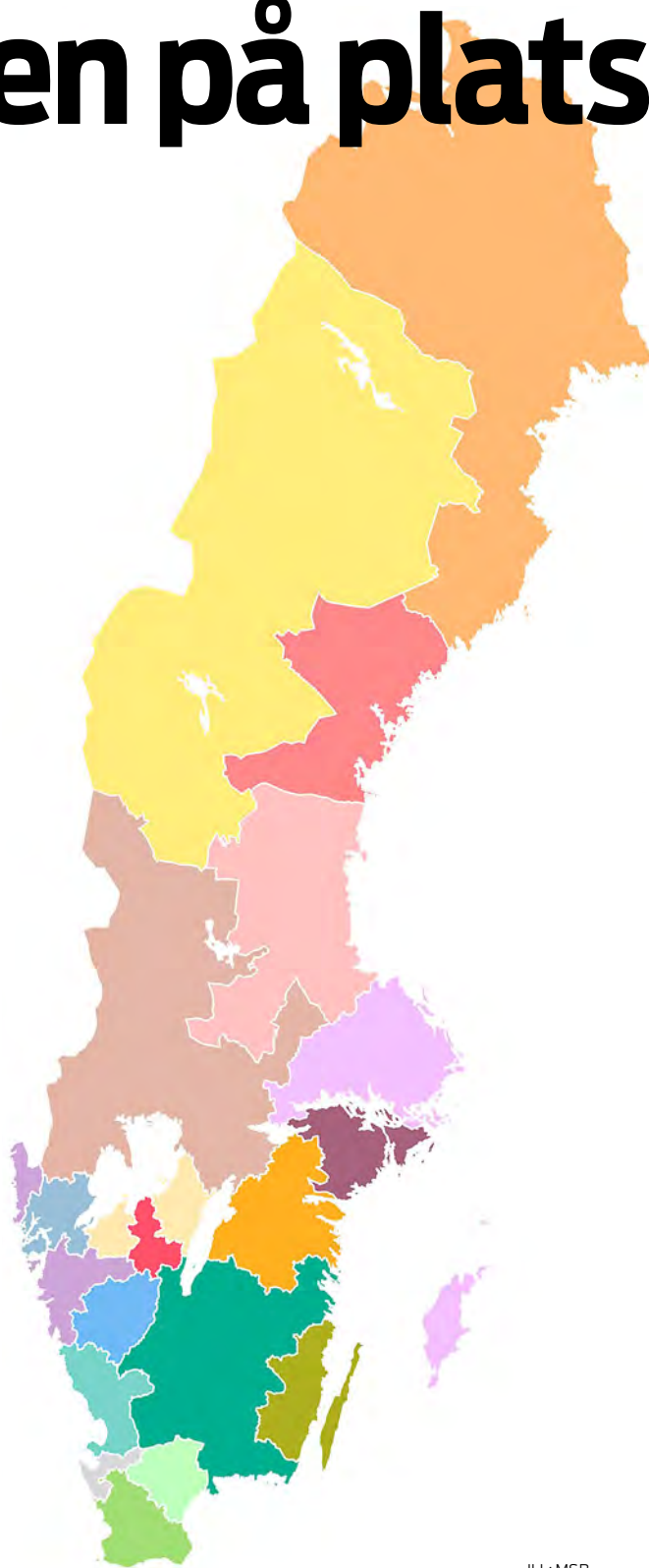
2019. Satsningen har varit omfattande, med en budget på 7,5 miljoner per år och avtal med drygt 30 personer från landets räddningstjänster som medverkat i arbetet. Efter fem år ska projektet avslutas vid årets utgång.

– Men vi måste fortsätta stödja utvecklingen och ska se över var behoven finns. Var har vi grävt tillräckligt och var behöver vi gräva djupare? De tolv regionala utvecklingsledarna är vi ganska säkra på att vi vill fortsätta med. Nu kommer också höjd beredskap som vi måste ta tag i, vi kommer i år starta ett arbete med ledning under höjd beredskap, säger Per Delhage.

Någon har sagt att kravet på större ledningssystem är största förändringen sedan hästar byttes ut mot bilar. Per Delhage sträcker sig till att det är den mest omfattande kursändringen sedan lagen om skydd mot olyckor kom 2004.

– Och det har sedan 2018 gått oerhört fort från utredningarna till propositionen och lagkravet. Förändringarna kommer ta flera år att få på plats.

PER LARSSON

ILL: MSB

Räddningsledningssystem

Ledningscentral Fyrbodalen	Räddningssamverkan Nord
RC Mitt	Räddningstjänsten Sydost
RC Stockholms län	Räddningstjänsten Östra Götaland
RäddSam Halland	Räddningstjänstssamverkan Småland Blekinge
RäddSam Y	Samhällsskydd Mellersta Skaraborg
RäddSam Z	Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund
Räddning i Samverkan	Västra Räddningsregionen
Räddningsledningssystem Skåne Nordost	Västra/Östra Skaraborg
Räddningsledningssystem Skåne Nordväst	
Räddningsledningssystem Skåne Syd	
Räddningsregion Bergslagen	

Räddsam Y (Jämtlands län samt kommuner i Västerbottens och Norrbottens inland) och Räddsam Z (Västernorrland) blir i år ett räddningsledningssystem. Vilket då innebär 18 totalt. En del av systemen har förberett att gå samman vid riktigt svåra händelser.

Förändringen en utmaning

ROSERSBERG · Regeringen var tydlig, lagkravet är det också. Alla räddningstjänster ska tillhöra ett system med ständig övergripande ledning och kapacitet att hantera svåra händelser. Nu har ledningssystemen tagit form. Det finns mycket kvar att slipa på, men också en uppfattning att detta är rätt väg att gå. Tjugofyra7 besökte en träff där erfarenheter delades, tolkningar diskuterades.

”Vi kan sätta fingret på vad vi förväntar oss av varandra”

Patrik Josefsson, enhetschef Räddningstjänsten Väst

■ Räddsam Halland har funnits i många år. Nu är det ett av landets övergripande ledningssystem. Hallands fyra räddningstjänster och Södra Älvsborg anslöt aldrig till Västra regionen utan är sina egna.

– Kanske var det två för stora kolosser att ansluta på en gång. Vi har för avsikt att vara igång för fullt 3 april, då sätter vi stämpel på systemet, säger Patrik Josefsson.

I Halland var mycket kratat. De fyra räddningstjänsternas samarbete är utvecklat, ledningscentralen i Halmstad etablerad.

– Men funktionerna ELS-anpassas. Inre befäl blir vakthavande befäl. Och denne får stöd av en stabschef, en dedikerad funktion som jobbar på uppdrag av vakthavande räddningschef.

– Nu blir samarbetet mer formaliserat, vi kan sätta fingret på vad vi förväntar oss av varandra. Det öppnas kanaler för att naturligt samarbeta i vardagen och framförallt när det blir större händelser.

Inom Räddsam Halland finns sedan tidigare samarbete inom förebyggande och insatsförberedande i form av utbildning.

– Vi är vana att jobba i det forumet. Nu lägger vi till ledningscentralen. Det vi jobbar med nu är vikten av att ta hänsyn till alla perspektiv. Alla har en tydlig delaktighet och förstår att det är vårt system, inte bara något som Halmstad levererar.

■ **Ni är fyra räddningstjänster, två större och två mindre. Är ni tillräckligt stora?**

– Ibland har jag känt att vi är

ett litet system. Men sett ur ett nationellt perspektiv är vi kanske snarare medelstora i vissa avseenden. Och framförallt i vårt effektutövande tror jag vi är starka och var redan innan ELS. Den stora vinsten nu är den övergripande ledningen, det sätts fokus på att den får mer styrförmåga.

– **När går gränsen** för hantering i vårt system? Vilka incidenter ska få oss att trycka på knappen och be om hjälp från ett annat system? Det vet vi

inte i dagsläget, men det behöver definieras.

Det finns ledningssystem som förberett att man går samman när det riktigt stora inträffar.

– Vi har inget sånt förberett. Men jag är övertygad om att det är nästa steg, att vi behöver komma dit.

”Nu handlar det om att skruva på saker”

Maja Norling, tf räddningschef Dala Mitt

■ – Vi har haft stora händelser där vi satts på prov. Kanske inte så vi kan jämföra skillnaden med innan vi hade ledningssystemet, men vi har kunnat skicka resurser på ett annat sätt och där upplever vi att det varit bra, säger Maja Norling.

Ledningssystemet Räddning i samverkan (Ris) omfattar hela Gävleborgs län samt Dala Mitt, Rättvik och Smedjebacken. Ledningscentralen finns i Falun.

– Samarbetet har pågått ett

år. Vi har kommit in i arbetet. Nu handlar det om att skruva på saker. Tänker vi i organisationen på samma sätt? Har vi samma bild? Gör vi rätt saker?

Maja Norling konstaterar också att ledningssamarbetet fått andra positiva effekter.

– Vi hjälper varandra även med sånt som kanske inte har med ledning att göra. När man blir fler i systemet kan man nyttja varandra även andra sätt.

■ **Det märks att ni blivit större?**

– Där tycker jag det fungerat bra. Vakthavande befäl i ledningscentralen bemannas av olika organisationer och det har varit en väldigt styrka. I grunden styrs allt från övergripande led-

ning, hur resurser ska användas så vi har bästa förmåga och inte tömmer oss på resurser.

■ **Vilken är främsta utmaningen i arbetet?**

– För oss i styrgruppen är det att hitta tiden, man skulle vilja ha 100 procent till att utöva övergripande ledning. Hinna ägna sig åt utveckling och möjligheter är en utmaning.

■ **Vad har ni kvar att göra?**

– Jag tror aldrig man blir klar. Men vi har pratat mycket om principer och förståelse, om beslutsdomänerna som finns inom ELS; vilken man

förväntas verka i och vilka beslut man förväntas ta. Det har vi börjat jobba med, men alla har inte full förståelse än. Vissa kan ELS-handboken utantill, andra har knappt kollat i den men jobbar i systemet. Där har vi en utbildningsinsats att göra och jobba vidare med den enhetliga synen.

■ **Hur är inställningen till förändringen?**

– Positiv skulle jag säga, ingen som tycker det var bättre för. Politikerna är också väldigt nöjda med Ris.

– men rätt väg att gå

Många frågor och många infallsvinklar. Diskussioner och grupparbeten kring ledningssystem pågick intensivt under träffen i Rosersberg. Och lösningarna kommer i vissa detaljer vara olika, precis som förutsättningarna runt om i landet är det.

FOTO: PER LARSSON

TEXTER: PER LARSSON

”Det borde vara ett utbildningsbehov”

Markus Green, förbundschef Mitt Bohuslän

■ Skicka personalen på de nya utbildningarna, även de som har tidigare utbildning och lång erfarenhet.

Det uppmanar Markus Green.

– Det är sådan skillnad på upplägg, vad man går igenom. Även om många gått räddningsledning B så kanske man ska skicka vissa på nya utbildningar. Dels för att skapa förändringsvilja, dels för förståelse om vad ELS är, säger han.

Räddningsledningssystemet Fyrbodal, där Mitt Bohuslän ingår, skickade fem personer på utbildning för vakthavande befäl (VB) och vakthavande räddningschef (VRC). Green konstaterade att bara 17 av 25 platser på kursen fylldes.

– Dessutom kom tre från Åland, så det var bara 14 från svensk räddningstjänst. Det borde varit ett sådant utbildningsbehov och tryck att man fyllt kursen.

■ Vad beror det på?

– Många skyller på att det är på Sandö. Klart det är surt att

åka dit om man bor i södra Sverige, men nu är det vad det är.

■ Måste chefen peka med hela handen?

– Det ska inte behövas, var och en måste förstå att man ska utbildas och ibland innebär det obekväma resor. Det är ju inte varje år var och en får möjligheten att gå den här typen av utbildning.

Markus Green uppskattar att tolv personer i Fyrbodal behöver utbildas, men att det kan ske över några år.

■ Vilken effekt ser du av utbildningen?

– Internt känner jag att det gett jätteeffekt. Det blir en helt annan diskussion på jobbet om implementering av ELS.

”Vi har inte skrotat det vi hade, utan lagt till något”

Robert Zeidlitz, tf räddningschef Skaraborg

■ Prioritera vardagen, men med möjlighet att snabbt skala upp om något stort händer.

Ungefär så kan tanken med de fyra ledningssystemen Fyrbodal, Skaraborg, Mellersta Skaraborg och Södra Älvsborg beskrivas. Vid behov blir de ett system, en räddningsregion.

Om en ledningscentral går ner i ett av systemen kan verksamheten hanteras från någon av de andra tre.

– Vi ska också kunna stötta varandra med personal vid större händelser. Därför skapar vi nu en gemensam stabsdok-

trin och andra instruktioner som säkerställer att vi jobbar hyfsat lika. På sikt hoppas vi även kunna stötta varandra vid höga belastningar, säger Robert Zeidlitz och fortsätter:

– Att bygga något för det som händer vart femtonde år på bekostnad av det vi gör varje dag, det tror jag inte på. Min uppfattning är att lagstiftarens mening var att vi skulle göra något förutom det dagliga. Där tycker jag att vi är. Vi har inte skrotat det vi hade utan lagt till något som är en förmågeökning.

Västra och Östra Skaraborg, totalt elva kommuner, som bildat ett ledningssystem är nu sedan årsskiftet även en räddningstjänst – Skaraborg.

■ Något som är svårt i omställningen med större ledningssystem?

– Självklart, vi vet ju inte rik-

tigt vart vi ska sikta. Vi gör något vi tror är rätt, men har inte haft någon olycka som testat oss riktigt.

■ Hur har ELS mottagits i organisationerna?

– Det välkomnas överallt, skulle jag vilja säga. Äntligen någon som säger att gör ungefär så här så blir det ganska bra.

■ Vilken är den stora vinsten?

– Vi får en enhetlighet och pratar samma språk. Att följa nomenklaturen var för oss en självklarhet, det finns fortfarande de som kallar sig för något annat. Dessutom har vi fått förklarat om hur man kan organisera sig.

■ Hur kopplar du ihop ELS med höjd beredskap?

– Vi rustar för den stora olyckan, men den yttersta utmaningen är höjd beredskap. Då måste ledningssystemen vara på plats och fungera.

Det för in Robert Zeidlitz på tankar kring utbildning i civilt försvar.

– Det finns begränsningar i möjligheten att utbilda. Där har Skövde Hasslums övningsanläggning, en unik resurs som inte finns någon annanstans i landet, det tycker jag MSB ska tänka på.

"En laddning bör räcka längre än vi vanligtvis kör denna bil under ett pass", berättar Josefin Ekerstrand som arbetar med Stefan Mellberg.

FOTO: ANNA HÅLLAMS

Laddade för livräddning

Det kraftiga uppsvinget för elfordon har nått uttryckningsvärlden.

En batteridrivna brandbil turnerade nyligen för uppvisning genom landet och i Stockholm kan man nu bli hämtad av en eldriven ambulans.

– Den är jättebehaglig, det känns häftigt att få vara med om detta, säger ambulanssjuksköterskan Josefin Ekerstrand.

Bilen intill henne ser ut ungefär som en vanlig ambulans, men luckan till laddkontakten vänster fram avslöjar att detta fordon är, ja faktiskt lite historiskt – som del av en stor omställning på den svenska bilmarknaden.

– Det är dags att börja prova. Om tio år går det inte att köpa en fossildriven motor, säger Torbjörn Kanfjäll som är vd för Samariten Ambulans, ett av ambulansföretagen i Stockholmsområdet.

– Vi vill ligga i framkant, fortsätter han. Tidigare har vi tes-

Alla större aktörer tittar på laddbara alternativ, menar generalagenten för el-brandbilen som besökte bland annat Luleå.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN LULEÅ

tat rapsolja, gas och etanol men inget har varit perfekt.

Han är beredd att fortsätta över till el om försöket fungerar väl.

– Vi ska testa och se om detta har några begränsningar.

Josefin Ekerstrand menar att utmaningen i början kommer att bli laddningen, att få in en rutin och lära känna bilen.

– Vi räknar med cirka 25 mil på full tank vilket är mer än denna enhet går ett vanligt pass, förklarar hon men räknar ändå med en laddning någonstans mellan uppdragen – som

primärt kommer att vara lugnare transporter i Stockholm.

Också inom räddningstjänsten närmar man sig de elektriska alternativen. Ett fordon från österrikiska Rosenbauer som redan används i bland annat Los Angeles och Berlin turnerade genom Sverige i höstas.

– Mottagandet var över förväntan, säger Kai Hedlund, vd för generalagenten Sala Brand, men konstaterar samtidigt att den eldrivna brandbilen han visade i bland annat Luleå kostar som två traditionella släckbilar. Kommunernas strävan ef-

ter att bli fossilsfria gör att han tror på de laddningsbara alternativen.

– Alla större aktörer i vår bransch tittar på el men utvecklingen kommer nog att dröja lite längre inom räddningstjänsterna. Brandbilarna är inte de som belastar miljön mest, menar Kai Hedlund och framhåller bland annat elfordonets acceleration.

– Den kör lätt ifrån de vanliga släckbilarna på marknaden och kan köras i en knapp timme, sedan kickar en dieseldriven räckviddsförlängare in och stöttar laddningen. Berlin har haft den i drift i ett år och det är fantastiskt, man har inte gjort av med mycket diesel alls.

Urban Nilsson vid Räddningstjänsten i Luleå är en av de som provkört den österrikiska brandbilen, även om det bara var en kort sväng innanför grindarna.

– Nog var det speciellt, berättar han för Tjugofyra7. Att det är tyst är det största intrycket, enligt Urban Nilsson.

– Det är en stor och tung bil men du måste inte gasa på rejält för att få den att rulla. Sedan fanns det ju väldigt smarta grejer som att man kan köra den i sidled tack vare hur motorerna driver hjulen.

Trots detta medger Kai Hedlund att köpintresset hittills varit svalt: en offert till en industribrandkår, men inget fordon sålt i Sverige.

– Man måste nog ha ett rejält kommunbeslut om framtiden. I storstäderna är det realistiskt, där tror jag att man jobbar för fullt och skissar på frågan, säger han.

Så – sannolikt får vi höra mer om tystare uttryckningsfordon framöver.

Josefin Ekerstrand är redo med appen som visar var det finns ledig plats om hon behöver ladda, och hon välkomnar en mer dämpad arbetsmiljö.

– Den är jättetyst och bra – det känns som att detta är på gång!

JOHAN WANGSTRÖM

En gasdriven sopbil fattade eld i ett bostadsområde. Innan insatsstyrkan hunnit fram till platsen hade brandspridning skett till hela fordonet. Två däckexplosioner inträffade och strålningsvärmens från branden var så intensiv att en intilliggande villa hotades av brandspridning.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Så hanteras gasfordonsolyckor

■ ”Vägledningen kan ge stöd att genomföra säkra insatser”

Olyckor med gasdrivna fordon inblandade kan göra insatspersonal osäker på hur de ska hantera händelsen.

Nu har MSB tagit fram en vägledning med tillhörande metodstöd och utbildningsfilmer.

■ – Vi tror vägledningen kommer att passa alla i räddningstjänstens ledningssystem, säger Erik Egardt, brandingenjör på MSB.

Andelen elfordon växer ständigt. Men gasdrivna fordon är fortfarande en icke oansenlig del av den svenska vagnparken.

– Var femte buss drevs med gas 2021. Det går fortare att tanka gas än att ladda el. Många kommuner har också tillgång till biogas och är självförsörjande på bränslet. Sopbilar är ofta gasdrivna av samma anledning.

– Antalet gasdrivna personbilar har minskat, men det är trots allt många fordon och de måste kunna hanteras på ett säkert sätt vid räddningsinsatser, säger Egardt.

Därför har MSB tagit fram olika typer av stöd till personal på alla nivåer inom räddningstjänsten.

– Det ska passa allt från inre

ledning och regionala insatsledare hela vägen till de som först är på skadeplats. Den bredden är vägledningens stora fördel, för man kommer behöva hjälpas åt att hantera de här händelserna.

Stödet innehåller:

■ En vägledning i två delar. Den första består av bakgrund och fakta, taktisk vägledning, operativt metodstöd samt separat information om gasläckage, tunnlar och skydd. Andra delen består av ett separat metodstöd för att hantera risker som kan uppstå vid bränder och olyckor med olika typer av gasfordon.

■ Filmer som innehåller information om vägledningen, erfarenheter från insatser samt att en regional insatsledare belyser användarnas perspektiv.

– I filmerna ges några exempel där metodstödet används, frågor som kan uppstå vid framkomst till insats besvaras också. Allt material, även underliggande rapporter, finns samlat på [msb.se](https://www.msb.se).

■ **Vad fokuserar vägledningen på?**

– Olika typer av scenarier med fokus på hur räddningstjänsten kan agera, exempelvis vilken skyddsutrustning

som bör användas och vilka vinklar man kan angripa branden från för att inte riskera få en jetflamma på sig.

■ **Vilken är den vanligaste frågan som behöver besvaras?**

– Det är kanske riskavståndet, hur stort område som inledningsvis behöver spärras av. En annan fråga är om det med god säkerhet går att genomföra en offensiv insats eller om det finns behov att agera mer defensivt. Information om detta finns i metodstödet, vi anser vägledningen kan ge stöd för att genomföra säkra insatser.

Insatser vid händelser med gasfordon är inte helt ovanliga, det finns erfarenheter att ta tillvara.

– Vi har haft explosioner i gasfordon som inneburit risker för räddningspersonal. Läckage på personbiltankar är fortfarande den vanligaste typen av händelse.

Det finns några frågor som inte besvaras i vägledningen, exempelvis hur ett fordon ska tas om hand efter insats.

– Där behöver kontakt tas med respektive tillverkare i varje enskilt fall.

Insatspersonal kan själva söka mer information, exempelvis var tankar sitter på krockskadade fordon.

– I metodstödet framgår det att en sökning i fordonsregistret bör göras tidigt för att med hjälp av registreringsnumret få fram vilken typ av bränsle fordonet drivs med. Med hjälp av appen Eurorescue kan även räddningskort för aktuellt fordon tas fram. Det här gäller personbilar och lätta lastbilar. Tyngre fordon finns ännu inte i Eurorescue, där får man i dagsläget söka information på tillverkarens webbsida.

■ **Törs man gissa hur vanliga gasfordon kommer att vara i framtiden?**

– Det handlar om vilken energibärare som blir dominerande. Metan (biogas) kommer enligt MSB:s bedömning sannolikt att finnas kvar som bränsle under lång tid, men sannolikt fortsätta minska som bränsle för personbilar. Trenden just nu är att samhället i stort går mot eldrift. Men det går inte att utesluta att användningen av vätgas kan öka, användningen är lite på framfart. Det finns exempelvis planer på försök med vindkraftverk som tillverkar vätgas.

PER LARSSON

Fotnot: Vägledningen och filmer finns på: https://www.msb.se/trafikolycka#Gasdrivna_fordon

El- och gasfordon plockar andelar

■ Diesel dominerar kraftigt som drivmedel inom lastbilstrafiken, men elfordonen plockar andelar, och gasfordonen bland de tunga lastbilarna.

2030-sekretariatet har gjort en jämförelse av nyregistreringar för 2021 och 2022. Andelen elfordon ökar bland både lätta och tunga lastbilarna, gasfordonen bland de tunga.

Men dieselmotorerna dominerar ännu stort.

Bland de lätta lastbilarna (under 3,5 ton) ökade elfordonen rejält från 2 707 till 5 212 nyregistreringar, vilket innebär 14,5 procent av marknaden. Även laddhybriderna ökade kraftigt, från 56 till 256 fordon. Dieselfordonen blev 4 400 färre, men står ändå för över 80 procent av nyinköpen.

Men framgången för elfordonen riskerar bli kortvarig, sedan klimatbonusen avvecklats ökar dieselandelen igen.

– Andelen eldrivna lätta lastbilar nästan halverades i januari i år, till bara 7,4 procent, säger Mattias Goldmann, 2030-sekretariatet.

Bland de tunga lastbilarna (över 16 ton) ökade antalet nyregistrerade elfordon från 48 till 149. Gasfordonen ökade från 331 till 451. Dieselfordonen minskade något, men stod ändå för nästan 88 procent av den totala marknaden.

2030-sekretariatet är Sveriges nationella sekretariat för omställningen till fossilfria transporter och resor.

Öva är temat för nästa krisberedskapsvecka

■ 25 september-1 oktober är det dags för den sjunde upplagan av Krisberedskapsveckan.

Redan nu är det bestämt att temat blir öva.

Det kommer att erbjudas enkla beredskapsövningar som passar att göra exempelvis hemma med familjen, med grannar och på arbetsplatser.

– Som vi på MSB vet, är övning effektivt när man vill gå från tanke till handling. Att ha övat, eller åtminstone tänkt igenom olika scenarier, är ofta avgörande för hur väl man sedan hanterar en kris. Just nu vill vi dra nytta av det växande engagemang som vi ser hos nya generationer att aktivt vilja bidra och göra praktiska saker tillsammans med andra. Klart att de dessutom ska öva på krissituationer, säger Anna Teljfors, MSB.

”Många tror att jag kast

PORTRÄTT • Hon har levererat släckbilar och blivit beskjuten vid fronten.

Brandmannen och äventyraren Lena Wilderäng sa upp sig från sitt huvudsakliga jobb som IT-chef för att hjälpa räddningstjänsten i Ukraina.

– Det blev en naturlig konsekvens av allt jag upplevt i mitt liv.

■ Dvorichna i östra Ukraina, två kilometer från fronten. Här har en av släckbilarna som Lena Wilderäng kört ner hamnat och nu är hon på plats för att se sig om i den lilla sönderbombade orten.

När Lena, en svensk kollega och brandstationschefen är ute och åker utsätts de plötsligt för artilleribeskjutning. De skynkar sig därifrån utan att bli träffade.

Lika lyckligt har det inte slutat för all räddningstjänstpersonal i Dvorichna. Tre släckbilar, bland annat den som Lena levererat, har beskjutits och flera brandmän skadats allvarligt.

– Som räddningstjänstpersonal jobbar vi med stora risker, det ingår i jobbet. Men här har vi något helt annat, en hotbild som inte beror på naturen eller en olycka, utan en tänkande människa som vill att jag personligen ska dö, säger Lena.

Beskjutningen är det mest skrämmande hon hittills upplevt i Ukraina, ändå låter rösten saklig. Bara några veckor senare återvände hon för att lämna fler fordon och drönare.

– För mig känns det ännu viktigare att hjälpa till efter att ha sett vad den ukrainska räddningstjänsten utsätts för. De är de riktiga hjältarna som tvingas stå ut dag efter dag. För egen del vet jag om riskerna och har själv valt det.

Det har gått ett år sedan Lena och maken Lars Wilderäng, spänningsförfattare och bloggare, gemensamt började fokusera på kriget i Ukraina.

Han genom att dagligen uppdatera sin välbesökta blogg med lägesbeskrivningar och analyser av kriget, hon genom att informera om insamlingar till blåljusfordon, administrera och köra ner hjälp.

– Bloggen har varit en viktig plattform för insamlingarna och bidragit till att hjälporganisationer fått in miljontals

kronor till olika projekt, berättar Lena.

Hittills har hon under tio resor varit med och lämnat över ett 30-tal fordon – ambulanser, brandbilar, evakueringsfordon och räddningsbåtar – samt flera drönare till räddningstjänsten i östra Ukraina. Fordonen har hon fyllt med materiel som ukrainska aktörer bett om, bland annat medicinsk utrustning, slang, skyddsutrustning och verktyg.

Ibland har leveranserna skett privat, ibland i samarbete med mindre hjälporganisationer.

– Jag har daglig kontakt med räddningstjänsten i Charkiv, vet vilka larm de får, vilken utrustning de behöver, hur de mår. De är som min familj vid det här laget och det är alltid jobbigt när jag vänder tillbaka till Sverige.

Mellan resorna till Ukraina jobbar Lena som deltidssbrandman hemma i Sätilla, Västra Götaland. Hon vikarierar också som brandman i Marstrand, en och en halv timme från hemmet, samt föreläser en hel del. Särskilt mycket har makarna Wilderäng inte setts det senaste året.

– Jag måste ha en inkomst också, konstaterar Lena.

– Här i Marstrand kan jag bo på stationen. Larmfrekvensen är låg, så det finns tid att lägga på volontärbetet. Jag och Lars ses när vi kan. Men vi vet vad vi jobbar för. Ukraina slåss inte bara för sin frihet, utan hela Europas.

Hon sa upp sig från jobbet som kommunal IT-chef för att kunna jobba volontärt och stötta ukrainska släktingar som sökt skydd hos henne och maken.

Självkommer Lena ursprungligen från Ryssland och minns utsattheten och ensamheten hon kände som ny i landet. Hon var 13 år när familjen lämnade Moskva-trakten för Göteborg.

I det här huset i Izium dog nästan 50 personer ögonblickligen när ett flygplan bombade ett bostadsområde. L efterhand.

– Tack och lov introducerade mina föräldrars arbetskompisar oss för det svenska samhället. Så när jag nekades ledighet för att hjälpa mina släktingar fanns inget annat alternativ än att säga upp mig, jag var enormt pressad av situationen.

Lena konstaterar att hon aldrig ångrat sig. Snarare upplever hon att hela livet förberett henne för volontärbetet: barndomens semestrar hos de ukrainska släktingarna på Krim-halvön, i Kiev och Dnipro; hennes språkkunskaper i ryska och ukrainska; 20 år av ledarskap inom management och IT; jobben som deltidssbrandman och inte minst professionell äventyrare.

Med andra ord är föränderliga miljöer och ständig riskkal kylering hennes vardag.

Några av Lena Wilderängs äventyr innefattar att bestiga

Europas högsta berg Elbrus, cykla mellan två oceaner, segla i Arktis och Grönlandsområdet – och skrämma bort en isbjörn som klättrat ombord på hennes segelbåt.

Det senaste året har äventyrsresorna legat på is, bortsett från Rolex Sydney to Hobart Yacht Race i Australien i juli, en av världens tuffaste seglingstävlingar.

– För mig känns det inte så klädsamt att kämpa till en bergstopp när ukrainarna kämpar för sina liv. Seglingstävlingen var dock bokad sedan tre år tillbaka, och eftersom jag var rorsman kunde jag inte bara strunta i det. Med facit i hand var det väldigt skönt att skifta fokus en stund.

Tidigare anordnade hon äventyrsresor till både Ryssland och Ukraina, men för någ-

ra år sedan sa Lena upp sitt ryska medborgarskap och valde att sluta spendera resurser i Ryssland.

– Jag kan inte vara medborgare i ett land som genomför aggressiva handlingar mot andra länder och sin egen befolkning, förklarar hon.

När det fullskaliga ockupationskriget startade kände hon dubbel sorg, både för Ukraina och för de unga, ryska killarna ”som knappt fattade vad de höll på med”. Nu anser hon att för många ryssar väljer att stoppa huvudet i sanden.

– Efter alla krigsbrott tycker jag inte synd om dem längre. Priset ukrainarna betalar är alldeles för högt. Jag känner ansvar eftersom jag är född och uppvuxen i Ryssland, det blir desto viktigare att visa att jag inte stödjer kriget.

är mig på faran”

Lena Wilderäng följde med räddningstjänsten dit för att kolla på skadorna i
FOTO: ADRENALENA.SE

Skotthål i en av brandbilarna som Lena levererat.

I höstas jobbade Lena volontärt med räddningstjänsten i Ukraina, bland annat röjde de i rasmassorna.
FOTO: ADRENALENA.SE

Stridsvagn som ryssarna lämnade när de flydde eller slogs ut i Izium.
FOTO: ADRENALENA.SE

PROFIL

Lena Wilderäng

- **Namn:** Lena Wilderäng.
- **Ålder:** 39.
- **Familj:** maken Lars Wilderäng.
- **Bor:** gård i Sättila, Västra Götaland.
- **Gör:** deltidsbrandman, föreläsare och volontär. Prepping-förespråkare och författare. Driver egna företaget Adrenalena.
- **Utmärkelse:** utsedd till en av 2023 års kvinnor av Expressen.
- **Övrigt:** kom 2019 ut med boken "Är du förberedd?: en handbok för krisen". Boken har makarna Wilderäng skrivit tillsammans. Mycket är baserat på Lenas egna lärdomar från uppväxten i Ryssland under Sovjets kollaps och hennes extrema äventyr utan tillgång till kyl, frys och färskvaror.
- **Bloggar:** Lars Wilderängs blogg, där Lena gör gästinhopp, hittas på cornucopia.se. Lena har också egna bloggen adrenalena.se.

■ Hur upplever du att krigets gång har förändrat ukrainarna?

– De är trötta, fruktansvärt trötta. Alla har förlorat någon, alla har förlorat sin grundläggande trygghet, många har förlorat sina hem och allt de äger. De är besvikna på att väst inte hjälpt till mer men tror fortfarande på seger. Ukrainarna besitter en imponerande livsvilja, städar snabbt upp på gatorna och håller restauranger och butiker öppna.

I takt med att allt mer hjälp når fronten börjar Lena Wilderäng nu förändra sitt arbetssätt. Hon berättar att hon förra våren var en av få som faktiskt lyckades få fram utrustning till Charkiv-regionen. I dag är läget annorlunda. Hjälpen är mycket mer uppstyrd och hon tycker det är bättre att

organisationer med bra rutiner och processer står för överlämnningarna. På så vis kan hon fokusera mer på annat.

Under hösten stannade Lena till exempel kvar några veckor i Ukraina för att jobba volontärt med brandmännen i Charkiv, Izium och Kupiansk, där hon bland annat hade jour med den ordinarie personalen. Redan innan avresan hade hon bestämt sig för att varken rökyka eller arbeta på hög höjd eftersom säkerhetstänket skiljer mellan Ukraina och Sverige. Istället hjälpte hon till att röja bland rasmassor och leverera vatten till samhällen som var helt utan.

– Jag ville inte addera risker ovanpå de redan uppenbara, det vill säga att befinna sig i en krigszon där blåljuspersonal är måltavlor. Många tror att jag är en adrenalin-junkie som kastar

mig på faran. Så är det verkligen inte. Jag gillar mitt liv och vill komma hem i ett stycke.

Vid den senaste vändan, i början av 2023, besökte hon resterna av ett bostadshus i centrala Charkiv där en S-300-missil nyligen slagit ner. En person dog och flera skadades. Hon fick se var missilen slagit ner, hur konstruktionen påverkats ("stålbjälkarna var böjda som bananer"), hur personskadorna uppstått och räddningsarbetet gått till.

– Sådant lär man sig inte i Sverige, det var väldigt intressant rent professionellt.

Framöver vill Lena Wilderäng starta ett projekt som handlar om Ukrainas återuppbyggnad. Hon vill även om-sätta sina kunskaper till något som kan hjälpa Sverige och har hållit föredragningar för både

MSB och ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin.

– Det finns många initiativ med ambitionen att förbättra Sveriges totalförsvar, och då är det viktigt med exempel och insikter från ett annat europeiskt land i kris. Lärdomarna är

många och vi behöver verkligen göra läxorna här hemma. Inte minst när det gäller krigsplacement, höjd beredskap och övning.

MARIA HANSEN

Råd till andra som vill hjälpa till

■ Lena Wilderäng blir ofta kontaktad av personer som vill hjälpa till. Hon understryker vikten av en etablerad kontakt med ukrainska företrädare och att bara skicka sådant de ber om.

– Jag har varit med om att väst skickat trasiga kläder och trasiga släckbilar, berättar hon.

Eftersom varje sändning kräver massor av administration har Lena inte möjlig-

het att personligen hjälpa andra med detta. Istället brukar hon hänvisa till volontärorganisationer som Blågula Bilen och Operation Aid.

– Det går heller inte att bara dyka upp utanför en brandstation i Ukraina och säga att man vill hjälpa till. Det måste finnas en tydlig, förankrad uppgift, annars blir man enbart ett störningsmoment.

Lösning sidan 24

[illegible]

Egna modeller för fyskrav vanliga

Många räddningstjänster ställer högre krav än gränsvärdet i Arbetsmiljöverkets föreskrifter för fysisk förmåga.

Samtidigt genomför de flesta fler fysiska tester där helhetsbedömningar görs av resultatet.

■ – Många räddningstjänstorganisationer lägger var för sig ner många arbetstimmar på att utforma egna modeller för fysiska tester och på att tolka resultaten, säger Ola Mårtensson på MSB:s enhet för inriktning av skydd mot olyckor.

MSB genomförde under förra året en enkät för att kartlägga räddningstjänsternas anställningskrav för brandmän. 119 organisationer (81 procent) svarade. 74 av dem har heltidsanställda brandmän, 116 har deltidсанställda.

Arbetsmiljöverkets krav är 4,5 km/h vid rullbandstest. För framförallt heltidspersonal ställer räddningstjänsterna högre krav.

Arbetsmiljöverkets tidigare föreskrift, som ersattes 2019, angav att eftersom fysisk för-

måga avtar med stigande ålder kunde det vara lämpligt att personer under 30 år klarar 5,6 km/h vid åtta procents lutning på rullbandet, vilket många fortfarande förhåller sig till.

Samtidigt genomför en majoritet andra tester utöver rullbandstestet.

Ett antal använder Winter-net-testet. Modellen, framtagen på uppdrag av MSB, har överfört vad som krävs i arbetet till motsvarande insats i fys-tester. Några räddningstjänster använder den så kallade storstadsmodellen.

Men den stora merparten (80 procent) använder egna modeller, som i huvudsak är arbetsrelaterade, och utför dem i egen regi.

Utöver fystesterna är körkortskrav vanligt. 83 procent kräver C-körkort vid anställning av heltidsbrandmän, 93 procent kräver att deltidspanbrandmän har B-körkort. SMO är ett vanligt krav (71 procent) för anställning av heltidsbrandmän.

Andra test som arbetsgivarna oftast kräver ska klaras är klaustrofobi-test, höjdttest

samt sim- och livräddning. Fler deltids- än heltidsorganisationer ställer krav på goda kunskaper i svenska.

Uppfattningen att kraven varierar stort över landet bekräftar av enkäten, som genomfördes efter önskemål från räddningstjänsterna.

– Till viss del är kravbilden för yrket gemensam för riket, men i delar varierar det både beroende på variationer i riskbild och på vilka arbetsuppgifter som brandmannen sätts att lösa i sin anställning, säger Ola Mårtensson.

Han konstaterar att det borde finnas organisatoriska och ekonomiska fördelar med att fler räddningstjänster samordnar rekryteringstesterna.

– Det kan vara ett sätt för arbetsgivarna att bli attraktivare. De arbetssökande skulle troligen också vinna på mer enhetliga krav och samordnade provningar, inte behöva lägga så mycket tid och pengar på att åka runt till olika potentiella arbetsgivare för att genomgå fysiska tester.

PER LARSSON

Kraven vid anställningstester varierar kraftigt över landet. Merparten av räddningstjänsterna använder egna testmodeller som i huvudsak är arbetsrelaterade.

FOTO: JOHAN EKLUND

Norra Dalarna satsar på suicidprevention

Brandkåren Norra Dalarna satsar stort på suicidprevention under mars.

Vasaloppet blev ett bra tillfälle att tillsammans med organisationen Suicide Zero samtala med åkare och publik.

■ Uppskattningsvis 1 500 personer tar varje år sitt liv i Sverige. Som jämförelse omkom 220 personer i trafiken 2022, och 100 dog i bränder.

– Vi övar enormt mycket på rökdykning och på trafikolyckor, det ska vi självklart göra – men varför lär vi oss inte mer om det här? undrade Jon Fredriksson, brandman i Mora.

Brandkåren Norra Dalarna upplevde att suicidlarmen blev fler, men visste inte riktigt hur de skulle bemöta de människor de mötte vid utryckningarna. Jon Fredriksson och tre av hans kollegor fick åka till Karo-

linska institutet i Stockholm på kurs.

Där fick han tipset att kontakta Suicide Zero för att starta ett förebyggande arbete på hemmaplan. Tillsammans har de satsat extra under mars månad.

I Brandkåren Norra Dalarna ingår förutom Mora också Leksand, Orsa, Vansbro och Älvdalen. Under mars kör ett fordon i varje kommun med dekalen ”Du är livsviktig – Suicide Zero”. I bilarna finns informationsbroschyrer till dem som vill veta mer.

I samband med Vasaloppet var också räddningstjänsten och organisationen på plats för att samtala med åkare och åskådare.

Försöket ska utvärderas, men det är redan nu bestämt att psykisk ohälsa kommer att ingå i de förebyggandesamtal som räddningstjänsten har med alla sjundeklassare.

I varje medlemskommun har Brandkåren Norra Dalarna valt ut ett fordon som rullar särskilt mycket på vägarna och försett det med dekal, berättar Jon Fredriksson.

FOTO: BRANDKÅREN NORRA DALARNA

– Självmord är den vanligaste dödsorsaken bland unga. Då kan väl vi inom brandkåren lyfta frågan med ungdomarna när vi ändå får träffa dem för att prata om hur man förebygger brand. Vi kan vara en förebild.

Också på den egna arbetsplatsen lyfts frågan om vilken

hjälp som finns för den som mår dåligt.

Jon Fredriksson vet. I samband med att familjens andra barn föddes blev han deprimerad. Han var helt tom på känslor.

– I ett helt år kände jag ”jag har arbete, familj, intressen och framförallt en nyfödd son, jag

borde ju vara lycklig.” Jag har aldrig haft självmordstankar, men den skammen jag kände, framförallt för att jag inte hade känslor för min son, var fruktansvärd. Min sambo hjälpte mig få kontakt med läkare. Med samtalsstöd och medicin började jag efter några veckor sakta bli bättre.

– I dag har jag en fantastisk relation med min son och hoppas kunna lära honom att man inte behöver skämmas över att må dåligt.

Suicid är vanligare bland män än kvinnor. Generellt pratar också män mindre om känslor. Men Jon har blivit alltmer öppen om sina erfarenheter.

– Det har hänt att någon kollega har kommit och sagt att han inte heller mått så bra. Jag hoppas det här arbetet kan bidra till att vi får ett ännu bättre arbetsklimat.

ANNIKA LINDQVIST

Kursdeltagare och lärare i Sandö samlade i samband med första utbildningen för vakthavande befäl och vakthavande räddningschef.

FOTO: MSB

Uppskattad ny utbildning

■ – Mer övningstid är ett önskemål

Den första kursen för vakthavande befäl och vakthavande räddningschef har genomförts.

– Vi har fått mycket bra återkoppling från deltagarna om det vi vill förmedla; enhetligheten och en samlad bild för hela räddningstjänst-Sverige, säger Anna Lilja, lärare i Sandö.

■ Kravet på en ständigt övergripande ledning har bidragit till att vidareutbildningarna inom räddningstjänsten förändrats.

Räddningsledare A och Räddningsledning B har gått i graven. Den högsta ledningskursen, utöver påbyggnadsutbildningen för brandingenjörer (Rub), är nu vakthavande befäl (VB) och vakthavande räddningschef (VRC).

Den första utbildningen genomfördes i Sandö i slutet av förra året, fem veckor varav fyra på skolan. Första veckan var rent teoretisk. Övriga tre veckor på skolan innehöll lika många simuleringar.

– I simuleringarna handlade det mycket om att systemet var belastat och kunna hantera många parallella händelser. I det stora hela att förstå vad som händer när flera ledningssystem börjar samverka, vilka

NÅGRA OMDÖMEN

■ Synpunkter från deltagare: "Utökad spetskunskap genom kursinnehållet parallellt med det enormt givande erfarenhetsutbytet som sker med kollegor."

"Viktigt att alla som ska verka i funktionerna VB, VRC vet möjligheterna att gå denna kurs, inte minst räddningscheferna för att skapa en förståelse i ledningssystemen".

möjligheter och problem man kan stöta på. Och våra nya lokaler är byggda för att kunna användas till simuleringar i ledningscentrals- och stabsmiljö, säger Anna Lilja.

Teoripassen erbjöd en hel del gruppdiskussioner, problemlösande och föreläsningar.

– Vi hade fantastiskt bra föreläsare från kommunal och statlig räddningstjänst, Försvarsmakten, universitet och MSB. Och under simuleringarna hade vi coacher med bred erfarenhet av att jobba i de roller som övades.

Kursen ingår i nivå 3 av utbildningsstegen, behörighet att gå kursen har de med räddningsledning B eller brandingenjörsutbildning (Rub) i bagaget, eller utbildning som insatsledare i det nya systemet.

I premiärupplagan fylldes

17 av 24 platser. Anna Lilja tror det blir fullt nästa gång.

– Deltagarna var ju otroligt nöjda, anger att de uppnått målen i hög eller mycket hög grad.

De hade sökt som antingen vakthavande befäl eller vakthavande räddningschef och genomförde utbildningen i ljust av den ledningsfunktionen.

Nästa kurs genomförs i Sandö med start 23 oktober. Under 2024 är två kurser inplanerade, en i Sandö och en i Revinge. Nytt till nästa gång är en ledig vecka efter första teoretiska duvningen, samt att veckan på hemmaplan dragits ut till två veckor med studier på halvfart.

– Målgruppen har mycket att göra i sina ordinarie jobb, att vara borta fem veckor på raken var en utmaning.

Ambitionen är också att ta fram fler simuleringar så att kursdeltagarna kan medverka fler gånger i varierade roller, exempelvis i motspel.

– Mer övningstid är ett önskemål i utvärderingen. Vi kommer fortfarande ha tre övningsgrupper, men med fler simuleringar kan alla delta i fler övningar utan risk att de känner till vad som ska hända när de själva övas. Simuleringarna ska innebära samma sak, men inte ha samma innehåll.

PER LARSSON

Döda i bränder ökade

■ Preliminära siffror visar att 98 personer omkom i bränder under 2022.

Det är en högre siffra än de närmast föregående åren.

2015-2017 dog över 100 personer om året i bränder. Men efter det har dödstalet legat

under 90 omkomna per år.

Det var 92 bränder som orsakade att 98 personer miste livet förra året. De absolut flesta, 84 personer, omkom i byggnadsbränder. Fler än hälften av de omkomna, 51 personer, var 64 år eller äldre. Ingen av de drabbade var under 18 år.

År	dödsbränder	döda
2017	104	107
2018	68	69
2019	74	76
2020	83	89
2021	72	78
2022	92	98

Siffrorna är preliminära.

Nytt förbund i Skaraborg

■ Räddningstjänstförbunden Västra Skaraborg och Östra Skaraborg har slagits samman till förbundet Skaraborg.

11 kommuner bildar det nya förbundet: Essunga, Grästorp, Lidköping och Vara från Västra Skaraborg; Gullspång, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skövde, Tibro och Töreboda från Östra Skaraborg.

– Med den nya organisationen bildar vi ett robustare räddningstjänstförbund som kan möta framtidens krav

och behov och följa samhällsutvecklingen på ett ännu bättre sätt, säger förbundsdirektör Mikael Wallin.

De två tidigare förbunden är geografiskt åtskilda med kommunerna Skara och Götene däremellan.

Antalet brandstationer och deras placering förändrades inte vid sammanslagningen som förväntas ge samordningsfördelar samt effektivare och kraftfullare nyttjande av resurserna.

Vägledning som stöd för beredskapsplanering

■ Hur skapas förmåga på längre sikt? En vägledning från MSB ska ge stöd för gemensam planering inom civil beredskap.

– Fokus för vägledning är de åtgärder som kräver samordning mellan beredskapsmyndigheter. Den riktar sig till de som arbetar med beredskapsplanering på en myndighet, men kan även vara användbar inom en region eller kommun, säger Annika Elmgart, avdelningschef för krisberedskap och civilt försvaret på MSB.

Planeringen för civil beredskap handlar om att minska sårbarheter genom att förebygga samhällsstörningar, stärka robustheten i samhällsviktig verksamhet och viktig infrastruktur.

Det handlar också om att förbereda sig för att utveckla och stärka de förmågor som krävs för att hantera kriser och krig och säkra viktiga samhällsfunktioner.

Vägledningen ska ses som en första version som uppdateras efterhand.

Beredskapsstöd för vård och omsorg

■ Kommuner och andra arbetsgivare behöver se till att vård och omsorg kan fortsätta fungera även vid avbrott och störningar, kriser och höjd beredskap.

Socialstyrelsen har därför publicerat nya stöd och förslag som ska stärka beredskapen.

– Det kan handla om försörjningen av viktiga resurser som el, vatten och värme, men även att tillgången till personal, livsmedel och läkemedel säkras. För detta krävs särskilda kontinuitetsplaner, säger Maria Carlund på krisberedskapsenheten.

Även planer för att kunna evakueras ett äldreboende eller personer som får omsorg via hemtjänsten behöver finnas. Socialstyrelsen lyfter också fram behovet av mer utbildning och övning.

Enligt en kartläggning som tidigare gjorts har många av landets kommuner inte haft övningar kopplat till civilt försvaret under de senaste tre åren.

Stödet för arbetet med krisberedskapen, riktat till

kommunerna, finns som ett nytt tema på Socialstyrelsens webbplats kunskapsguiden.se

Förmågan klara ökat patienttryck stärks

■ Förmågan att klara ett plötsligt ökat inflöde av patienter vid kriser eller krig ska stärkas hos regionerna.

Till hjälp i arbetet finns ett nytt kunskapsstöd från Socialstyrelsen.

– En masskadehändelse är utmanande och komplex och kräver att regionerna kontinuerligt övar och kartlägger hur man hanterar ett plötsligt inflöde av patienter som överstiger normalläget såväl före, under som efter händelsen. En central del är att få kännedom om sin maxkapacitet för hur många patienter man kan ta hand om, säger Carina Skoglund på enheten för patientsäkerhet och beredskap vid Socialstyrelsen.

Stödet består av en modell för kapacitetsökningsförmågan, en modell för att pröva verksamhetens förmåga och ett formulär för utvärdering av genomförd prövning och åtgärdsplan.

Användarna har länge efterfrågat att strömma bilder, video och data i Rakel. MSB och Trafikverket presenterade ett förslag för två år sedan som ligger till grund för det svar myndigheterna nu lämnat på ett regeringsuppdrag.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Rakel G2 i 5G-nät 2028

■ Förslaget till regeringen – 11,2 miljarder i investering

Rakel-användarna ska från 2028-2029 ha tillgång till bild- och dataöverföring i ett 5G-nät.

Investeringen beräknas kosta 11,2 miljarder.

Det föreslår MSB och Trafikverket i ett regeringsuppdrag.

■ Frågan om nästa generations kommunikationslösning, kallad Rakel G2, har diskuterats och utretts sedan 2016.

I mars 2021 lämnade MSB och Trafikverket ett förslag till den dåvarande regeringen om hur systemet kan utvecklas. I oktober samma år fick MSB och Trafikverket ett regeringsuppdrag att utifrån förslaget planera och förbereda för en lösning på mer detaljerad nivå.

Då hade MSB redan under sommaren fått i uppdrag att göra flera upphandlingar för att kunna inleda utvecklingen.

Det förslag som nu lämnats till regeringen innebär en hybridlösning.

Statlig och kommersiell infrastruktur kompletterar varandra när det gäller robusthet och tillgänglighet, och med möjlighet för statlig prioritet i kommersiella nät.

– Vi står inför en stor statlig infrastruktuursatsning där marknadens innovationskraft avseende utrustning, bredbandstjänster och applikationer anpassat för samhällsviktig och säker kommunikation är avgörande, säger Ronny Harpe, verksamhetschef för säkra kommunikationer på MSB.

Övergången från nuvarande Tetra-system till ett 5G-nät öppnar framförallt möjligheten att använda den säkra kommunikationslösningen till att även skicka bilder, video och data. Det har länge efterfrågats av användarna.

Arbetet med att förstärka den statligt kontrollerade infrastrukturen föreslås starta nästa år och pågå till 2040.

Under två år, 2028-2029, ska

övergången från dagens Tetra-nät till 5G-nätet ske.

Uppbyggnaden av totalförsvaret poängteras i redovisningen; kommunikation och samverkan måste fungera under alla förhållanden och ytterst vid kris eller krig.

I regeringsuppdraget ingick att redovisa två finansieringsalternativ för den stora investeringen. De är:

■ **Anslagsfinansiering.** Utbyggnad och underskott i driften finansieras genom anslag.

■ **Lånefinansiering.** All investering finansieras genom lån, vilket innebär att hela kostnaden inklusive kapitalkostnad för lånen finansieras via användarnas avgifter.

De olika alternativen kan innebära att priserna för grundabonnemang jämfört med 2022 års nivå stiger med 20 procent vid anslagsfinansiering och mer än fördubblas vid beslut om lånefinansiering. Abonnemangskostnader för

data och IoT (sakernas internet) tillkommer.

MSB och Trafikverket förordar av flera skäl anslagsfinansiering, det för användarna billigare alternativet.

Det konstateras att avgiftsnivån kan styra anslutningstakten och användandet av tjänsterna, och man vill inte att avgiften begränsar anslutningen. Samtidigt bör den inte vara på en nivå som riskerar medföra en snedvridning av marknaden.

MSB och Trafikverket är tänkta att ansvara för den nya kommunikationslösningen och föreslås få följande roller:

■ **MSB** blir operatör med helhets- och samordningsansvaret för systemet. Ansvarar även för uppbyggnad och drift av centrala system samt användarstöd.

■ **Trafikverket** ansvarar för byggnation och drift av det dedikerade radioaccessnätet, sajter (anläggningar) och transmission.

■ **Myndigheterna tillsammans** ansvarar för nät-, system- och säkerhetsövervakning.

För att nå nationell täckning krävs tre-fyra gånger fler sajter i Rakel G2 än med dagens Tetrateknik.

Den nya infrastrukturens etablering bedöms ta sju-tio år, med en utbyggnadstakt om cirka 1 000 sajter per år. Fem-tio procent av sajterna är på nya platser där ingen infrastruktur finns i dag.

Den statliga infrastrukturen ska byggas med hög tillgänglighet och robusthet, nya sajter etableras med redundant transmission och reservkraft.

Det konstateras också att med mångfalden och ökad funktionalitet i systemet ökar även informations- och cybersäkerhetshoten genom exponering mot andra nät och eventuellt mot internet, hot som behöver hanteras under systemets totala livslängd.

PER LARSSON

Carl-Oskar Bohlin, minister för civilt försvar, Andrii Plakhotniuk, Ukrainas ambassadör i Sverige och Charlotte Petri Gornitzka, MSB:s generaldirektör, i samtal under mötet på Arlanda.

FOTO: REGERINGEN/TOM SAMUELSSON

Svensk modell till EU-länder?

■ Krisberedskapsveckan kan bli europeisk månad

Under Sveriges ordförandeskap i EU lyfts frågan om ett gemensamt krisberedskaps-tema inom unionen.

Den svenska krisberedskapsveckan är exemplet. – Ett initiativ på EU-nivå kan kanske stimulera nationella insatser, säger Sara Bertilsson, EU-samordnare på MSB.

■ Under Sveriges ordförandeskap kommer det att hållas cirka 150 möten i Sverige.

Redan i mitten av januari hölls ett inom krisberedskap, temat var samhällets motståndskraft med bland annat individens och företagens beredskap i fokus.

– I Sverige har vi en bred syn på uppdraget och pratar till exempel om det civila försvaret i samband med samhällsskydd och beredskap. Många av våra systerorganisationer i andra länder är väldigt räddningstjänstorienterade, säger Kristofer Thelin, EU-samordnare på MSB.

Möjligheten att göra mer inom krisberedskap, ett gemensamt EU-initiativ, var en punkt på

Kristofer Thelin Sara Bertilsson

mötet. Den svenska krisberedskapsveckan som startades 2017 blev ett exempel på vad man kan göra.

– Vi jobbar på olika sätt beroende på våra utgångspunkter; var vi ligger geografiskt, hur vi organiserar oss. Och man måste göra det som passar nationellt. Men vi ville lyfta idén till diskussion, om man kan få en EU-dimension som lyfter de här frågorna ännu starkare. Det finns ju redan ett liknande initiativ på EU-nivå med cybersäkerhetsmånaden, säger Sara Bertilsson.

■ **När skulle en europeisk krisberedskapsmånad kunna bli verklighet?**

– Vi siktar på att genomföra ett pilotprojekt 2024, säger Kristofer Thelin.

EU har i sammanhanget ingen beslutanderätt som tvingar länder att göra på ett eller annat

sätt, men kan lansera ett initiativ som medlemsländerna kan välja att använda.

Sara Bertilsson och Kristofer Thelin poängterar också att ordförandelandet ska vara en opartisk medlare med målet att föra EU-arbetet framåt. Det viktiga är ett effektivt ordförandeskap med hög kvalitet.

Civilskyddet är ett av fyra huvudspår för MSB under Sveriges ordförandeskap. De övriga tre är cybersäkerhet, naturolyckor och kritisk infrastruktur.

Inom cybersäkerhet, som innefattar både rymd och säkra kommunikationer, deltar MSB i flera möten. Inom naturolyckor är fokus på det förebyggande arbetet.

– Det handlar inte minst om översvämningsrisker. För kritisk infrastruktur och samhällsviktig verksamhet finns ett nytt direktiv som det kommer jobbas vidare med, säger Sara Bertilsson.

Frankrike, Tjeckien och Sverige har som de tre senaste ordförandelanderna ett gemensamt program över 1,5 år. Klimatför-

ändringarna är en viktig del i programmet.

Pilotprojektet Nemausus, lett av Frankrike, kommer att slutföras under Sveriges ordförandeskap. Det handlar om att skapa olika expertcentrum för hur risker hanteras.

I höstas hölls i Prag en diskussion om markbränder och förebyggande arbete. Den diskussionen fortsätter nu.

– I somras fanns ett initiativ kring marktrupper. Länder skickade personal till Grekland i ren beredskap, innan det hänt något. Det ses främst som en utbildningssatsning. Många vill se att det görs igen och kanske permanentas, säger Kristofer Thelin.

■ **Är Sverige mer närvarande när vi är ordförandeland än när vi inte är det?**

– I flera av de möten vi deltar i är kommissionen ordförande. Men det finns en förväntan på den som deltar från ordförandelandet, man kan få frågor som relaterar på ett helt annat sätt.

■ **Hur mycket kommer kriget i Ukraina påverka arbetet under Sveriges ordförandeskap?**

– Jättemycket. Det är slående när man läser det svenska programmet över cirka 40 sidor. Där finns det genom hela dokumentet många referenser till kriget, säger Kristofer Thelin.

PER LARSSON

FAKTA

Ordförandeskap EU

■ Sverige är ordförandeland under första halvåret 2023 och kommer att leda runt 2 000 möten i Bryssel och Luxemburg samt cirka 150 möten i Sverige. Två tredjedelar av mötena på svensk mark hålls på Arlanda.

■ MSB är med och arrangerar åtta möten, varav två är bland de officiella möten som genomförs på Arlanda.

■ Sedan Lissabonfördraget trädde i kraft 2009 sker inga toppmöten i ordförandelandet. Stats- och regeringschefer möts i Bryssel.

■ Möten för regeringschefer och utrikesministrar i Europeiska unionens råd (ministerrådet) leds av permanent valda ordföranden som även företräder EU internationellt. Andra ministermöten kan genomföras i Sverige under ordförandeskapet och då ledas av den svenske ministern.

Kränkningar även inom deltiden

I en enkät svarar nästan 30 procent av de kvinnor som är deltidsbrandmän att de har utsatts för kränkningar.

– Organisationerna måste ta det på allvar, säger forskarna Lena Grip och Stefan Karlsson.

■ För två år sedan gjorde Lena Grip och Stefan Karlsson, båda forskare vid Karlstads universitet, en mycket uppmärksammat enkätstudie på dem som studerat Skydd mot olyckor, SMO, och påbyggnadsåret i räddningstjänst för brandingenjörer, RUB.

Nu har de gjort en liknande studie om arbetsförhållanden för räddningspersonal i beredskap, deltidsbrandmän, också den initierad och bekostad av MSB.

Samtliga 4 858 personer som under åren 2010-2020 gått igenom utbildningarna Räddningsinsats eller uppföljaren Grib fick enkäten. Lite mindre än 20 procent svarade.

– Vi har ingen riktig förklaring till varför det är så låg svarsfrekvens, mer än att vi märker av en allmän enkättrötthet, säger Stefan Karlsson.

Bortfallet gör att svaren måste tolkas med viss försiktighet. Men närmare 1 000 personer

har svarat och både könsfördelning och geografisk spridning stämmer väl med ursprungsgruppen.

Av dem som svarat är en lägre andel kvinnor än män i dag deltidsbrandmän, cirka 50 procent av kvinnorna och 70 procent av männen.

27 procent av kvinnorna och 7 procent av männen säger att bristande jämställdhet är en bidragande orsak till att de har slutat. Det är betydligt lägre siffror än i enkäten till SMO- och RUB-anställda där 57 procent av kvinnorna och 22 procent av männen angav bristande jämställdhet som skäl till att välja bort räddningstjänsten.

28 procent av kvinnorna och 3 procent av männen som i dag jobbar som deltidsbrandmän säger att de själva har blivit utsatta för kränkningar. Bland de SMO- och RUB-utbildade kvinnorna var siffran hela 57 procent.

– Även om det verkar vara bättre i deltidsorganisationerna så måste arbetsgivarna ta problemen på allvar. Kränkningar är förstas ett problem för var och en som drabbas. Och varje person som slutar av den anledningen kan bli en negativ ambassadör för uppdraget, säger Lena Grip.

En del har slutat för att lönen varit för dålig, andra för att de flyttat eller för att familjelivet påverkas negativt, men det viktigaste skälet till att sluta för både kvinnor och män är att man har bytt jobb.

– Ibland är det ganska små förändringar, som att det nya jobbet ligger någon kilometer längre bort så att man inte längre klarar inställelsetiden.

En majoritet av dem som slutat, både kvinnor och män, skulle gärna börja igen om det vore lättare att kombinera med det huvudsakliga jobbet, och med resten av livet. Trivseln är överlag stor, liksom känslan av att göra något viktigt för bygden.

Forskarna framhåller att organisationerna behöver bli mer flexibla och anpassa beredskapen till moderna människors liv.

– Ett exempel är att inrätta distansarbetsplatser på stationerna, och det finns utrymme för många fler kreativa lösningar.

ANNIKA LINDQVIST

FAKTA

Enkäten

■ Enkäten var öppen 1 december till 13 januari. Sammanlagt 4 858 personer fick den. 949 personer svarade. Av dem är 816 män. 649 personer jobbar i dag i räddningstjänsten och 300 gör det inte.

Värst är det för kommuner runt Stockholm och Göteborg där åkermark som denna ofta exploateras till förmån för bostäder.

FOTO: KICKI NILSSON

Maten slut efter en vecka i många kommuner

I 30 av Sveriges 290 kommuner produceras inte mer mat än att det räcker till kommunens egna invånare i en vecka.

Det innebär att under två procent av årsbehovet täcks av kommunens egen livsmedelsproduktion, visar statistik från Hushållningssällskapet.

■ Värst är det för de 15 kommunerna runt Stockholm och Göteborg där åkermark ofta exploateras till förmån för bostäder. Men även områden med övervägande del skogsmark riskerar stora försörjningsproblem vid kris och krig.

Det finns dock lösningar och enligt Hushållningssällskapet är viljan till förändring stor.

– Det kan handla om att anpassa detaljplaner för att behålla åkermarken vid exploatering, att upprätta krisberedskapsplaner, anpassa matsedeln i offentliga måltider för att passa med lokala råvaror och deras säsongsvariationer, jobba med offentlig upphandling eller något annat. Varje kommun har si-

na förutsättningar, säger Sofia Alriksson, landsbygdsutvecklare på Hushållningssällskapet Jönköping.

100 av landets 290 kommuner producerar livsmedel i form av energi så att det räcker till den egna befolkningen under ett år eller mer.

Av dessa är 20 så kallade superförsörjande kommuner som producerar mer än 5 gånger mer än vad som konsumeras i form av livsmedel, varav 14 kommuner producerar mer än 7 gånger mer jämfört med vad som förbrukas.

Men även för dessa superförsörjare finns utmaningar; bland annat stora behov av arbetskraft liksom svårigheter att expandera utan att minska på den livsmedelsproducerande kapacitet andra kommuner är beroende av, är vanligt förekommande.

Det är första gången som det presenteras statistik för livsmedelsförsörjningen på kommunnivå. Detta genom Hushållningssällskapets beräkningsverktyg, som ger en överblick över markanvändning, foder- och livsmedelsproduktion.

Säker mat vid kris och krig

■ Även vid kris och krig ska hela Sveriges befolkning ha tillgång till säker mat och dricksvatten.

Livsmedelsverket har tagit fram en handbok, finansierad av MSB, som ska hjälpa Sveriges kontrollmyndigheter att förbereda sig för kris och krigssituationer.

Den heter ”Livsmedelskontroll vid kris och höjd beredskap” och riktar sig framförallt till chefer och övrig kontrollpersonal vid myndigheter som kontrollerar att

livsmedelsproducenter, restauranger och butiker producerar, tillagar och säljer livsmedel på ett säkert sätt.

– Att vi alla får äta säkra livsmedel och att ingen tillverkare fuskar med maten är avgörande även i en kris-situation. Därför hjälper vi nu kontrollmyndigheterna att organisera sig så att även kontrollen kan fungera under ansträngda förhållanden, säger Alexander Sobestiansky, statsinspektör vid Livsmedelsverket.

Felanvänd köksutrustning orsakar dödsbränder

Felanvändning av köksutrustning är den vanligaste dödsorsaken vid elbränder i bostäder.

Övriga dödsbränder berodde på fel i utrustningen.

■ Det konstaterar Elsäkerhetsverket som djupare analyserat statistik från MSB.

Under 2020 dog 14-18 personer i el-relaterade bränder i bostäder, merparten av dem var 70 år eller äldre.

Vid en av bränderna omkom två personer, vilket innebär att det var 13-17 el-relaterade

dödsbränder. Att siffrorna inte är exakta beror på att händelserna ännu inte är fastställda.

Den främsta orsaken till bränderna var felanvändning av spisar eller spishällar, som orsakade 9-11 dödsfall. 5-7 personer omkom till följd av fel i utrustning.

– Det krävs åtminstone en femårsperiod för att kunna se trender över tid. Det vi kan se utifrån den här mindre studien är att fokus för att minska antalet dödsbränder i första hand bör ligga på felanvändning av

spis, säger Mikael Carlson, teknisk expert på Elsäkerhetsverket.

Dödsbränder där startobjektet var spis/häll eller mikrovågsugn berodde uteslutande på felanvändning. Vid bränder som startade i kyl/frys, lysrörsarmatur med mera orsakades den av fel i utrustningen.

– Vi gör bedömningen att fel i utrustning är en brandstartorsak som till skillnad från felanvändning till viss del kan påverkas genom tillsyn eller marknadskontroll.

Antalet solcellsanläggningar ökar kraftigt i Sverige och det finns många nya företag i branschen. I utredningar som skickas till MSB förekommer en del problem och brister i anläggningarna som resulterat i bränder.

JOHNER.SE/PLAINPICTURE

Brister orsakar bränder i solcellsanläggningar

Vi har tidigare skrivit om bränder i solcellsanläggningar där det bland annat varit kablar som blivit klämda vid installationen och orsakat brand eller att brand startat i eller vid växelriktaren.

I denna artikel kommer vi att titta på några bränder som bedöms ha startat i den så kallade brandkårsbrytaren, DC-brytaren eller likströmsbrytaren.

Det är en brytare som räddningstjänsten kan använda för att vid brand eller tillbud koppla bort matningen mellan själva solcellerna och växelriktaren.

I en utredning från Norra Älvsborgs räddningstjänstförbund, Närf, om en brand på ett tak framkom det att byggnaden var en av 24 parhus/radhus som var under uppförande och att det fanns solcellsanläggningar på samtliga tak.

En granne till det nya bostadsområdet upptäckte branden och larmade räddningstjänsten.

När räddningstjänsten kom till platsen började man med att slå av brytaren på AC-sidan (lågspänningssidan) till växelriktaren och huvudbrytaren till byggnaden och sedan gjordes släckförsök med pulver-släckare.

Branden var dock för kraftig och det brann som en svetslåg. Då togs beslut att täcka över samtliga solcellspaneler med presenningar, pappskivor, med mera och då slocknade branden.

Utredningen visade att branden startat i en brandkårsbrytare som var monterad på en kabelränna. Brytaren hade

När räddningstjänsten täckte över solcellspanelerna med presenningar och pappskivor slocknade branden.

FOTO: NÄRF

IP66-klass, vilket innebär att den ska vara damm- och vattentät. Kapslingen var helgjuten och gick således inte att öppna.

Vid analys av det som återstod av brytaren konstaterades att varmgången skett i mitten av brytaren och att det var mindre bränt i ändarna där kablage anslutits.

Den mest troliga orsaken är enligt utredaren att brytaren haft ett fabriktionsfel eftersom den levererades helgjuten från fabriken.

Vi har också fått kännedom om två liknande bränder hos Räddningstjänsten Syd, där det i båda fallen bedöms att branden startat i brandkårsbrytaren, dock är det inte klarlagt exakt varför.

Möjliga orsaker kan vara att fukt kommit in i brytaren (trots IP-klassningen), fabriktionsfel eller monteringsfel.

Närf:s utredare skriver i sin analys att brandförloppet of-

ta verkar vara snabbt vid bränder i solcellsanläggningar då det brinner i delar på DC-sidan (högspänningssidan) som i den aktuella branden.

Påverkan av exempelvis ljusbågen som kan bildas blir därmed större än vid bränder på AC-sidan. Delarna på DC-sidan är också känsliga för fukt och damm. Uppstår det fel i komponenterna är det potentiellt stor risk för brand om komponenterna på DC-sidan monterats på brännbart underlag.

I utredningen från Närf konstateras att det är viktigt att dessa bränder utreds så att räddningstjänsten kan öka sin kunskap både på det operativa och det förebyggande området. Detta för att bättre kunna vara delaktiga och proaktiva redan vid byggnation av solcellsanläggningar och för att kunna genomföra säkra och effektiva insatser som baseras på korrekta och kunskapsunderbygg-

da beslut när bränder inträffar.

Utredaren nämner också att MSB arbetar med en uppdatering av den vägledning kring operativa insatser där det finns solcellsanläggningar och nämner att den kan vara ett litet startskott till en standard som tidigare nämnts i en olycksutredning om en brand i solcellsanläggning i Laholm.

Där skrev utredaren:

”Det finns behov av en standard för hur en solcellsanläggning ska utformas i syfte att skapa likformighet i hela Sverige och där hänsyn tas till att räddningstjänsten kan genomföra effektiva och säkra räddningsinsatser i händelse av en olycka eller brand i anslutning till en solcellsanläggning. Detta utan att nya risker uppstår som konsekvens efter önskvärda förbättringar.”

Artikelförfattaren påminner om att det förutom att genomföra olycksutredningar och

Branden hade startat i en brandkårsbrytare.

skicka in dessa till MSB även är bra att rapportera dessa händelser till Elsäkerhetsverket via deras hemsida så att data om händelserna och produkterna samlas in på nationell bas och kan sammanställas.

Elsäkerhetsverket kan vidta åtgärder om produkter bedöms vara undermåliga.

ANNA ANDERSSON CARLIN

Det eldades gräs och löv i en tunna. Elden spred sig till en omfattande brand med nio nedbrunna fastigheter.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Två brandmän skadades

■ Gräsbranden tog nio byggnader

En eftermiddag i maj larmades räddningstjänsten i Härjedalen ut till en brand i terräng.

En brand som redan innan räddningstjänsten kom till platsen hade spridit sig vidare till flera byggnader.

När insatsen avslutades konstaterades att nio byggnader, varav tre bostadshus, var nedbrunna och två brandmän skadats under insatsen.

■ Det är maj och i Härjedalen är vädret fint, gräset torrt, luftfuktigheten låg och brandrisken i gräs mycket hög.

SMHI har gått ut med varning för gräsbrand den aktuella dagen samt dagarna innan. Varningarna lyder ”stor risk för att gräsbrand uppstår och lätt sprids i torrt fjolårsgräs samt att stor försiktighet bör iakttagas vid eldning utomhus”.

Något eldningsförbud har dock inte utfärdats för området.

På en fastighet genomförs eldning av löv och gräs i en tunna. Tunnan ska ha varit placerad omkring 20 meter från när-

maste byggnad. Branden sprider sig från tunnan vidare i det torra fjolårsgräset till intilliggande byggnader.

Vid kvart i fyra på eftermiddagen larmas räddningstjänsten om kraftig brand i gräs med snabb spridning. Närmaste brandstation finns drygt 18 kilometer österut och närmaste insatsledare 84 kilometer österut.

Under framkörning kompletteras uppgifterna med att branden spridit sig till en ladugårdsbyggnad, men att inga djur finns i denna.

När första styrkan med två fordon och fyra personer kommer till platsen, syns kraftig svart rök och brand i minst fyra byggnader och i terräng.

De första två enheterna delar upp sig och påbörjar släckinsats mot två olika byggnader med två personer på respektive byggnad.

Ytterligare räddningsresurser förstärker, med motsvarande 57, 60 och 87 kilometer körväg till platsen. Dessa styrkor anländer vartefter och framåt tio

på kvällen, cirka sex timmar senare, har man fått kontroll på branden.

Branden omfattar då ytterligare två fastigheter och flertal byggnader. Totalt konstateras nio nedbrunna byggnader varav tre var bostäder. Ett bostadshus, ett gårdshus och två ladugårdsbyggnader räddas.

Under släckningsarbetet har två brandmän skadats, bägge från första styrkan. En av rökskador och en av brännskador.

I den olycksutredning som Räddningstjänsten Jämtland genomfört läggs fokus på de skadade brandmännen.

Hos den rökskadade anses långvarig exponering (sex timmar) i rökig miljö vara orsaken. Ingen form av andningsskydd användes under insatsen.

I brännskadefallet anses exponering av strålningsvärme i drygt 15 minuter vara orsaken till lättare brännskador på höger sida av kroppen. Detta trots att larmställe, underställe, hjälm, huva under och över hjälmen hade använts. Larmstället påvisade efter insatsen att den på-

verkats av värme på höger sida.

Lärdomarna utgörs i huvudsak av att fortsätta utveckla arbetet inom konceptet ”friska brandmän” samt att samtliga brandmän ska utrustas med andningsskydd i form av filtrender halvmask.

Och att revidera nuvarande utbildningsmaterial med rådet att använda andningsskydd oftare och beakta riskerna med strålningsvärme.

Som skribent noterar jag riskerna med eldning av olika slag i kombination med torr väderlek, låg luftfuktighet och hög brandrisk. Till detta även riskerna med att inte ha röjt bort gräs och annat brännbart intill byggnader, vilket skulle ha minskat risken för brandspridning dit.

Insatsen försvårades av den i sammanhanget lilla första styrkan i kombination med långa framkörningstider för såväl insatsledande befäl som förstärkande styrkor.

Här syns även värdet av att i den övergripande ledningen tidigt sätta en händelse i ett sammanhang, redan vid larm

upptäcka riskerna med brandspridning till närliggande byggnader och proaktivt larma ut resurser därefter. I det här fallet larmades de resurser som fanns att tillgå.

Risken för att bränder i terräng sprider sig till bebyggelse är särskilt stor i södra Sverige som är mer tätbefolkat.

I sammanhanget finns vissa likheter med den brand som startade i torvmossen utanför Hästveda i Skåne 2019 och som där medförde en nedbrunnen gård under den inledande timmen.

MATTIAS SJÖSTRÖM

FRISKA BRANDMÄN

Friska brandmän är ett koncept, även kallat Skellefteåmodellen, som består av tre faktorer som tillsammans förbättrar brandmännens arbetsmiljö:

- Verktyg
 - Rutiner och flöden
 - Kunskap och insikt
- Mer information finns att hämta i MSB:s skrift Friska brandmän ISBN 978-91-7383-480-3 via MSB:s hemsida: <https://rib.msb.se/filer/pdf/27476.pdf>

Erfaenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se
Undersökningarna på nätet: www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/olycksutredningar-fran-kommuner/

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.anderssoncarlin@msb.se

Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@msb.se

NYA BÖCKER

Se dig brinna

■ Tredje boken i kriminalserien om livet på Östermalms brandstation är ute. I "Se dig brinna" blir en arbetsplatsolycka startskottet för en djupdykning i en byggbransch präglad av regelbrott och farliga miljöer.

Författaren Anna Granlund har hämtat inspiration ur verkligheten.

– Under researchen blev jag förskräckt över hur verkligheten ser ut för många migrantarbetare. Här är verkligheten långt värre än dikten. Och jag ser ingen ljusning i sikte, därför vill jag lyfta denna fråga.

Precis som i tidigare böcker är det brandingenjör Jessica Frank som är huvudkaraktär, tillsammans med brandmästare Stefan Berg. Ny är Vita Zvejnieks, den första kvinnliga brandmannen på stationen.

Anna Granlund jobbar själv inom brandförsvaret som kommunikatör.

Förenligt med liv – berättelser om krisstöd

■ Beteendevetaren Sara Johansson har i många år arbetat med krisstöd och att stödja människor i det akuta skedet efter katastrofer, i sorg och vid svår sjukdom. Bland annat har hon varit rådgivare vid internationella Röda Korset, arbetat med tsunamikatastrofen i Sydostasien och terrordåden i Norge.

I boken får man följa med bakom kulisserna i hennes arbete och ta del av berättelser. Läsaren får möta ett litet barn som sörjer, och en stor naturkatastrof där nya stjärnor på himlen plötsligt blir synliga.

Det visas hur människans motståndskraft stärks i en katastrof, men också hur sorg och krisreaktioner kan se ut.

Boken riktar sig till vårdpersonal, lärare, socionomer, präster, tjänstemän på myndigheter – och alla andra som möter barn och vuxna i kris och sorg.

MSB-chef i expertråd för klimatet

■ Mette Lindahl Olsson, enhetschef för MSB:s enhet för naturolyckor och beslutssystem, är utnämnd som ledamot i nationella expertrådet för klimatanpassning.

Expertrådet är tillsatt av regeringen och har som uppgift

Mette Lindahl Olsson

att utvärdera arbetet med klimatanpassning i Sverige. Det ska ge förslag på fortsatt arbete som bland annat är kopplat till den nationella klimatanpassningsstrategin.

– Det är ett viktigt arbete som ligger framför oss bland annat med den nya nationella strategin och behoven av att samordnat möta nya risker i ett förändrat klimat, säger Mette Lindahl Olsson.

Vi ses på Instagram – Tjugofyra7_

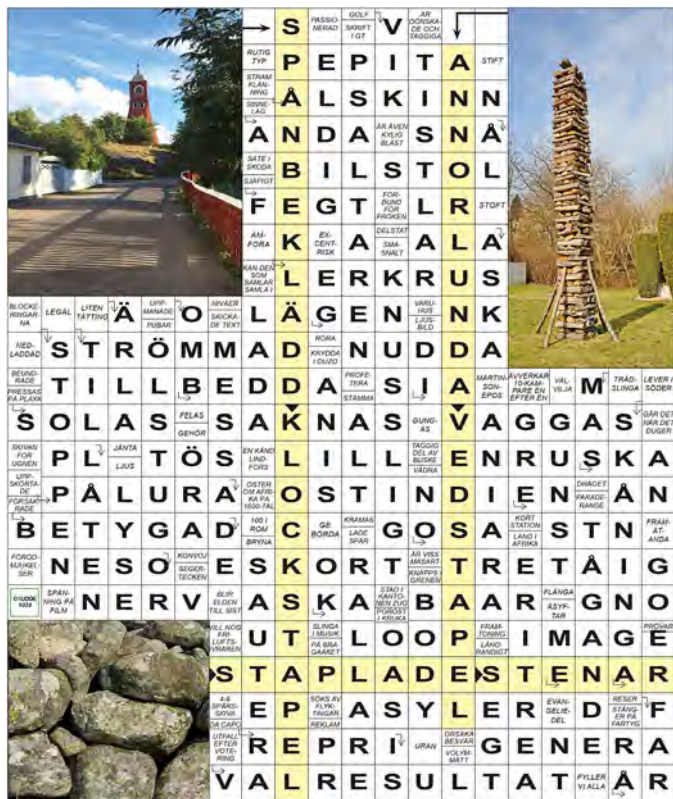
NYTT OM NAMN

■ Markus Wästefors är ny förvaltningschef för räddningstjänstförbundet Samhällsskydd mellersta Skaraborg, han var tidigare säkerhetschef i Skövde kommun. Wästefors ersätter Pontus Düring som blivit förbundschef för Avfall & Återvinning Skaraborg.

■ Henrik Nilsson är ny räddningschef i Tranås kommun, han var tidigare ställföreträdande räddningschef. Före räddningschefen Bertil Fång har gått i pension.

■ Johan Nilsson slutar som räddningschef i Gislaved-Gnosjö och blir enhetschef på MSB:s skola i Revinge.

LÖSNING TJUGOFYRA

Vi behöver dig!

Ställföreträdande räddningschef tillika enhetschef

Vill du jobba som chef för myndighetsutövning i ett av Sveriges industritaste områden? Hos oss får du även ett operativt uppdrag som regional insatsledare. Du blir också en viktig partner i att utveckla RäddSam F.

Skanna qr-koden för att läsa mer om tjänsten

varbi.com | gislaved.se/ledigajobb

Vi behöver dig!

Brandingenjör tillika insatsledare/ regional insatsledare

Vill du vara en stark röst för en trygg kommun och en del i RäddSam F:s utveckling? Du kommer att jobba förvaltningsövergripande med analys i plan- och byggfrågor samt vara ett stöd i vårt operativa arbete. Hos oss kommer du att finnas till som ett bollplank för kollegor som genomför tillsyn.

Skanna qr-koden för att läsa mer om tjänsten

varbi.com | gislaved.se/ledigajobb

PRENUMERATION

Tidningen är gratis!

■ Tjugofyra7 är en gratistidning som alla intresserade kan prenumerera på.

Vill du ha en egen tidning hem i brevlådan, eller kanske till jobbet?

Det går också att e-prenumerera och

få en pdf av tidningen.

Beställning av prenumeration görs enklast under fliken prenumerera på vår webbsida, www.tjugofyra7.se

Adressändring

Har du flyttat och behöver adressändra, det går också att göra under samma flik på webbsidan.

Ange då också din gamla adress så vi

kan hitta dig i prenumerationsregistret.

Ett alternativ för både prenumeration och adressändring är att skicka e-post till redaktionen@tjugofyra7.se

119 Ukraina-insatser

MSB genomförde under förra året 119 insatser kopplade till kriget i Ukraina. Det innebar att myndigheten totalt sett genomförde 411 insatser, 150 fler än året innan och en ökning med 57 procent.

Antalet insatser, både nationella och internationella, har ökat stadigt de senaste åren. Kriget i Ukraina och det förvärrade säkerhetspolitiska läget var under 2022 tongivande för insatserna. Av totalt 265 internationella insatser rörde 244 bistånd och 102 av dem Ukraina. – De humanitära konsekvenserna av kriget i Ukraina har varit, och är fortfarande, enorma. Vi fortsätter arbeta intensivt med humanitära och fredsförmedlande insatser kopplade till kriget i Ukraina, säger Sofia Westberg, verksamhetsansva-

rig för humanitära insatser. Nationellt genomfördes 146 insatser under året, den högsta siffran i MSB:s historia. Två tredjedelar av insatserna handlade om flygande stöd för skogsbrandsbekämpning. Men det kan också noteras att den nationella sök- och räddningsstyrkan aktiverades sex gånger, varav fem händelser var vid explosioner i byggnader. Eftersom kriget i Ukraina dominerar var EU/ERCC den största uppdragsgivaren, andra stora var UNHCR (28 insatser) och Unicef (27). Den internationella insatsverksamheten kostade 351 miljoner, drygt 300 miljoner finansierades av Regeringskansliet och Sida, närmare 46 miljoner av EU. Efter Ukraina var Afghanistan (13 insatser) och Sydsudan (11) de kostnadsmässigt största mottagande länderna.

Översvämningar i Jönköpings län utreds

Konsekvenserna av de översvämningar som drabbade stora delar av Jönköpings län i januari ska utredas. Länsstyrelsen i Jönköpings län har fått uppdraget och ska återrapportera till MSB inom sex månader. Beslutet baseras på EU:s översvämningdirektiv från 2007, vars syfte är att minska de negativa konsekvenserna av översvämningar och på så sätt värna om människors hälsa och skydda miljön, vårt kulturarv samt ekonomisk verksamhet. Medlemsländerna ska hämta erfarenheter från inträffa-

de händelser och rapportera in information om konsekvenser när större översvämningar inträffar. MSB ansvarar för att initiera insamlingen och rapportera till EU. – MSB arbetar hela tiden med att identifiera var konsekvenserna av översvämningar kan bli stora i Sverige. Information om hur översvämningar påverkar samhället är ett viktigt underlag för samhällsplanering och klimatanpassning, planering av förebyggande åtgärder och för att kunna hålla tillräcklig beredskap, säger Maja Coghlan, som arbetar med naturolyckor på MSB.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

NU SÖKER VI:

► Brandingenjör/Brandinspektör

till Olycksförebyggande avdelningen på Räddningstjänsten Jönköpings kommun

jonkoping.se/lediga-jobb

Annonsera i Tjugofyra7

➔

Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer:

Nr 58 kommer ut 13 juni.

Annonsebeställning:

förhandsbokning senast 25 maj, färdigt manus senast 1 juni.

Kontakt:

ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris:

20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande:

antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder:

1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm.

Max höjd är 292 mm.

BERGSLAGENS RÄDDNINGSTJÄNST SÖKER VERKSAMHETSUTVECKLARE

Läs mer om tjänsten på:

www.brt.se/karriar/lediga-tjanster

Polismyndigheten söker

Processutvecklare för drivmedelsförsörjning

polisen.se/jobb-och-utbildning/lediga-jobb

Vi söker

Byggnadsingenjörer

som vill bidra till svensk krisberedskap och ingå i nationella förstärkningsresursen Sök och Räddning

Läs mer och ansök på

msb.se/insatsrekrytering

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Vi måste planera, öva och samverka

■ Annars kommer inte räddningstjänst under höjd beredskap fungera

HÖJD BEREDSKAP

Sverige har i dag kanske världens bäst fungerande räddningstjänst.

Det beror främst på en engagerad och duktig personal och strukturerat övningsupplägg med återkommande övningar och bra erfarenhetsåterföring från larm.

Så tror jag inte det kommer kännas om regeringen inför högsta beredskap i morgon. Inte ens om ett år. Även om vi naturligtvis kommer göra vårt bästa.

Räddningstjänsterna har länge väntat på att MSB ska berätta vad som behöver göras. Nu i november kom beskedet i form av en rapport till regeringen.

I rapporten Civilt försvar mot 2030 skriver MSB att ”eftersom räddningstjänstens ordinarie personal och kompetens är grunden, måste basförmågan stärkas samtidigt med förmågan att växla upp under höjd beredskap och krig. För att stärka arbetet med kommuners beredskapsplanering, för de tillkommande uppgifterna behövs ytterligare medel för inköp av specialfordon, tunga röjningsresurser och personlig skyddsutrustning samt för att genomföra kompetenskartläggning.”

Vi kan konstatera att den som väntar på att MSB ska tala om hur och vad vi ska öva kan vän- ta förgäves. Jag tycker det tyd-

Räddningstjänsterna måste öva och samverka med andra, och inte minst med varandra, för att klara uppgifter under höjd beredskap, anser insändarskribenten.

FOTO: FELIX SUNDBÄCK

ligt visar på att vi i räddningstjänsterna själva måste ta tag i övningsverksamheten och det redan under 2023.

I rapporten skriver MSB att regeringen ska skjuta till ytterligare 400 miljoner per år 2024–2025 för att finansiera bland annat räddningstjänst under höjd beredskap.

Vi kan konstatera att vi saknar återkommande övningar och erfarenhetsåterföring i RUHB (räddningstjänst under höjd beredskap). Det sista kan vi inte göra mycket åt.

Vi kan läsa på sociala medier om brandmän i Ukraina och deras erfarenheter från RUHB.

I ett inlägg på Öregrundarbloggen kan vi läsa att ett av brandmännens arbeten har blivit att återställa strömförsörjning efter artilleribeskjutning. Kan det bli så i Sverige? Beskedet att snabbutbil-

da omkring 2 000 före detta brandmän som ska kunna rycka in om beredskapen höjs är naturligtvis välkommet.

Men det kommer krävas ännu mer resurser från oss.

Vad är det då som kan komma skilja mellan räddningstjänst i fredstid och under höjd beredskap?

Mycket skulle jag vilja säga. Har din arbetsgivare informerat dig om din krigsplacering? Viss personal har sin krigsplacering i försvaret och andra har sin på exempelvis en förskola.

Arbetstiderna kan förändras. Vilka arbetstidsavtal gäller om regeringen beslutar om höjd beredskap? Personalläget kan förändras.

Grupperna om 1+4 i en brandbil kanske vi inte får ihop på många kårer i Sverige. Varför? Många anställda på heltid pendlar långt och vid krig kom-

mer vi säkert se personal både på hel- och deltid som flyr med sina familjer.

Risken finns även att personal inte kan ta sig till jobbet på grund av fientliga styrkor eller minerade vägar som hindrar.

Bränsle och mat kanske är dyrt och svårt att få tag på. Då vill man hellre se till att ens familj har mat än att släcka bränder med livet som insats i en stad långt borta.

Var ligger din lojalitet? Hos familjen eller räddningstjänsten?

Dessa scenarier och frågor finner jag tveksamt att någon ledning har funderat på, än mindre planerat eller tagit höjd för.

Brandmännens operativa arbete på olycksplats förändras. Vi kommer bli larmade till bränder som orsakats av artilleri.

Det kommer finnas oexploderad ammunition i och runt fastigheter. Det kan pågå beskjutning i området. Vi kan bli beskjutna under insatsen. Kanske behöver även vi ballistiskt skydd i våra hjälmar?

Hur påverkar det personalen och taktiken? Vi behöver hjälpa till när folk behöver skydd, inrymmas eller utrymmas. Vad har vi för möjligheter för det i dag?

Vad händer om vi måste hjälpa till om fienden använder c-stridsmedel? Vi behöver kunna utföra livräddande

personsanering och indikera c-stridsmedel.

Hur gör vi för att växla upp vår övningsverksamhet?

Jag sitter ju inte med alla svar, jag är bara brandman. Men en bra början är att få igång övningsplaneringen och att lägga lite tid på att göra övningar med lokal anknytning.

Ta foton på verkliga objekt i ert område, skriv in adressen till förskolorna där ni har era barn, vänners arbetsplatser och farmors och farfars äldreboenden. Skapa engagemang! Skapa praktiska övningar med skador utifrån scenarierna.

Tänk på säkerheten, säkerhetsklassa ert övningsmaterial så antagonister inte får något gratis från ert insatsområde.

Sveriges räddningstjänster

måste öva och samverka med de lokala frivilligorganisationerna, Försvarsmakten, sjukvården och Polisen.

Men viktigast av allt är att alla våra räddningstjänster måste börja samverka med varandra och börja hjälpa varandra med arbetet att varje räddningstjänst ska bli Sveriges bästa räddningstjänst under höjd beredskap.

Med detta inlägg hoppas jag få fart på det viktiga och alltför eftersatta arbetet med att öva RUHB.

Tack för ordet.

EN BRANDMAN

MSB svarar:

Övning bör testa planer och procedurer

Under sommaren 2022 fick MSB i uppdrag av regeringen att ta fram dimensionerande planeringsföresättningar för kommunens räddningstjänst under höjd beredskap.

Uppdraget omfattade bland annat att ställning till vilka förutsättningar de kommunala räddningstjänsterna ska planera efter samt behovet av förmågeuppbyggnad på olika nivåer, exempelvis genom förstärkningsresurser.

Det krig som nu pågår i Ukraina har tydligt visat att såväl civilbefolkning som civilförsvarsorganisationer, exempelvis räddningstjänst, drabbas hårt av de pågående striderna.

Hantering av oexploderad ammunition samt insatser som omfattar sök och räddning i raserade byggnader har visat sig vara särskilt utmanande.

MSB bedömer i nuläget att kommunens räddningstjänst

behöver förstärkas för att kunna möta de utmaningar som höjd beredskap och ytterst krig kan medföra.

Inledningsvis kommer detta att kräva såväl kompetenshöjning som personella och materiella resursförstärkningar.

Att åstadkomma effektiva och samordnade räddningsinsatser under höjd beredskap och ytterst krig kräver dessutom att kommunens räddningstjänst, tillsammans med direkt

berörda aktörer, har getts möjlighet till planering, utbildning, och inte minst, möjlighet till att öva.

Övning bör syfta till att bland annat testa planer och procedurer, och ge räddningstjänstens personal möjlighet att bli bekväm i sina befattningar.

Det är i nuläget för tidigt att ge ett konkret svar på vad som ska övas för höjd beredskap.

Svaret kommer till syvende och sist förmodligen att vara

avhängigt den planering och de planer som nu bör utvecklas av kommunens räddningstjänst, för höjd beredskap.

MSB överlämnade svaret till regeringen den 1 mars 2023.

OVE BRUNNSTRÖM
enheten för räddningstjänst vid stora olyckor, MSB

Spillet, eller groten, från skogsarbetet minskar försurningen om det får ligga kvar i skogen. Dessutom är det viktigt för den biologiska mångfalden, skriver Tim Hansson.

FOTO: JOHAN EKLUND

Spillet i skogen minskar försurningen

SKOGSVÅRD

Bo Grankvist och Martin Olander skriver i en insändare 9/12 2022 att EU:s beslut om att spill från skogsbruket inte ska klassas som förnybart ökar risken för stora skogsbränder, och menar på att beslutet måste stoppas.

Grenar och toppar kallas grot i skogssammanhang. Vad vi ska göra med groten diskuteras flitigt i den allt mer polariserade debatten om skogen.

Skogsindustrin ser grot som en outnyttjad resurs som kan ge oss energi om vi plockar ut den efter avverkning. Uttag av grot kommer dock inte utan bieffekter.

Ett av de största miljöproblemen vi har med skogen i Sverige idag är att den blir allt surare.

Under 1900-talet har markens ph-värde på vissa ställen sjunkit med upp till 1,0 enhet.

Växter och marklevande djur är i allmänhet anpassade till en viss surhet i marken, därför kan försurningen innebära att vissa arter försvinner.

För att det inte ska ske har riksdagen med bred enighet beslutat om 16 miljömål, varav ett av dem är att det enbart ska ske en naturlig försurning.

Försurningen av skogens mark sker på grund av nedfall av svavel och andra luftföroreningar, men också på grund av

Replik

Svar på insändare i förra numret: **"EU-beslut ökar risken för stora skogsbränder"**

det moderna skogsbruket med stora planteringar av främst gran.

Att plocka ut grot bidrar också till försurningen eftersom trädens gröna delar (grenar och toppar) innehåller mer näring och ämnen som buffrar mot försurning.

Om groten istället får ligga kvar i skogen fyller den på markens förråd av näringsämnen och neutraliserar den syra som uppstått under trädens tillväxt.

Inom ett par år efter avverkning ruttnar den kvarlämnade groten bort, och näringsämnen stannar kvar i jorden.

Den kvarlämnade groten är också viktig för den biologiska mångfalden, eftersom den skapar en större variation och rikare livsmiljö, vilket är viktigt för många insekter, svampar fåglar och djur.

Om grot ska klassas som förnybart eller inte finns det bevisligen olika uppfattningar om. Frågan är ytterligare en fackla som kastas in i målkonflikten miljö mot klimat.

Att uttag av grot skulle minska risken för jättestora skogsbränder är en tes jag inte hört tidigare i debatten. Rimligt-

vis ökar den spridningshastigheten i någon mån, men hur mycket?

Är risken hanterbar i jämförelse med de negativa konsekvenserna som en minskad biologisk mångfald och försurningen medför?

Slutligen vill jag lyfta upp ett perspektiv på skogsbränder som man inte hör särskilt ofta i räddningstjänstsvärge.

Brandhistoriska studier har visat att den svenska skogen fram till 1700-talet årligen har brunnit med en areal på mellan 1–2 procent per år. Skogsbränderna var ofta på över 1 000 hektar och startades främst av blixtnedslag.

I dag brinner i genomsnitt 0,1 promille av skogen per år.

Detta får stora ekologiska konsekvenser, eftersom skogstyper och arter som är beroende av återkommande bränder inte längre får naturliga förutsättningar att fortleva.

Givetvis vill vi inte ha stora okontrollerade skogsbränder. Men att se skogsbränder som något som enbart för med sig negativa konsekvenser är inte att se hela bilden.

Man behöver ha flera tankar i huvudet samtidigt, som vår statsminister sa.

TIM HANSSON
brandingenjör

Hur hänger testerna med när riskbild förändras?

FYSKRAV

Angående fråga som lyfts under rubriken "Räddningstjänster fystestar över föreskrivna krav" i förra numret, så vill jag peka på vad AFS 2007:7 säger i 4 §, och att vi vet att insatsområdet för respektive räddningstjänst skiljer sig i stora delar.

Som vanligt är lagstiftningen "lågvattnmärket" och kraven kan ju naturligtvis variera utifrån det, vilket de ska göra och så kommer det att fortsätta vara. Sverige är avlångt och befolkat och byggt på olika vis.

Det görs förmågeutredningar för att få en uppfattning om vad man kan uträtta inom sitt insatsområde och om det svarar mot de krav lagstiftningen ställer.

Om det nu skiljer sig mellan olika räddningstjänster i hur man har utformat sina tester så finns det en grund för det.

Den här frågan har varit med under en lång tid och varje räddningstjänst är en fristående juridisk organisation med självbestämmande.

Frågan är hur man inventerar risker i kombination med kompetensnivån i räddningstjänsten som ska matcha lagstiftningen och även hur tjänstgöringsintygen ser ut efter AFS 2019:3 – medicinska kontroller i arbetslivet.

I och med att arbetsuppgifterna är generella, så behöver individen ha en fysisk förmåga för alla de uppgifter som

finns och förväntas lösas.

Företagshälsovården ska ha en god kännedom om vilka krav som ställs inom den aktuella räddningstjänsten för att kunna göra bedömningar, vilket också kopplas till de lokala fystesterna.

Arbetsgivaren ansvarar för arbetsmiljön. I och med det finns det ett ansvar via arbetsmiljölagen att ingen ska skadas i arbetet. Det är tydligt uttalat.

Kopplingen till prestation och tester sitter ihop och är legitimt för varje organisation, men ska utformas tillsammans med skyddsorganisationen.

Att det finns arbetsbanor och tester för verktygshantering är ett exempel på att mäta förmåga.

Det finns ett mycket viktigt styrdokument som ska finnas på plats inom varje verksamhet – en arbetsmiljöpolicy som uttrycker hur arbetsmiljön är utformad.

Tänk mer på de räddningstjänster som får nya industrier, förändrad verksamhet inom sitt insatsområde, hur hänger de med i vad lagstiftningen säger i den nu gällande frågan om tester?

Jag tycker att man borde leta på rätt ställe om varför det finns variationer och är säker på att det så kommer vara i framtiden, men med modifieringar efter utveckling och ny kunskap.

MATTS JANGERSTAD
huvudskyddsombud
Storstockholms brandförsvär

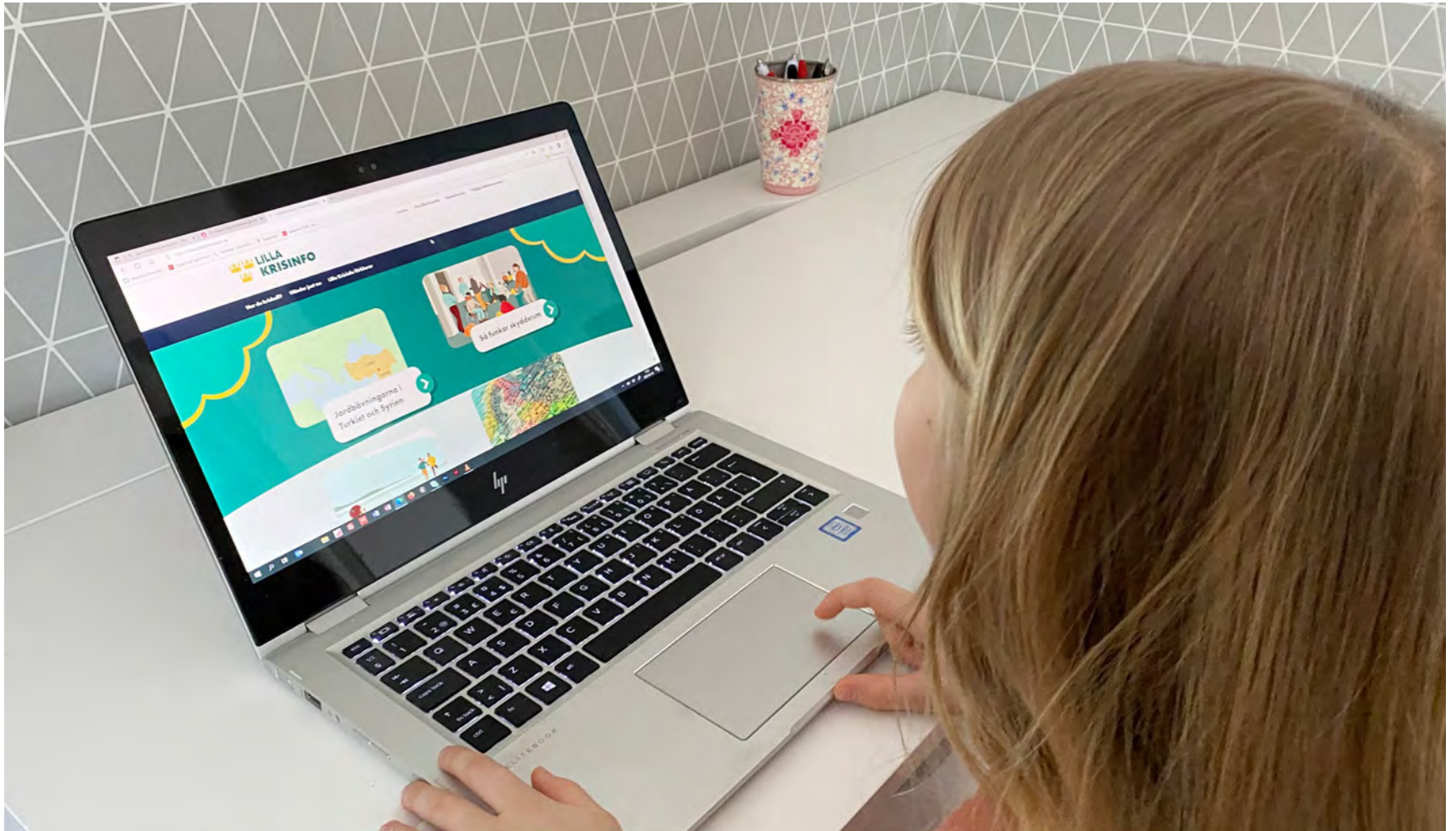
Välkommen att tycka till!

Alla är lika välkomna att delta i debatten.

Det går bra att skriva under signatur, men vi behöver dina uppgifter för att vid behov kunna ta kontakt. Anonymiteten är grundlagsskyddad och uppgifterna stannar inom redaktionen.

E-post: redaktionen@tjugofyra7.se

Postadress: Min Åsikt, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.

I februari lanserades Lilla Krisinfo, en webbplats som ska hjälpa barn att bli bättre förberedda på kriser och allvarliga händelser.

FOTO: MARIA HANSEN

Webbplats för barn om kriser

■ ”En motkraft till desinformation barnen kan möta på vissa sidor”

Även barn behöver få pålitlig, tydlig och snabb information vid en kris.

Nu har webbplatsen Lilla Krisinfo lanserats.

■ Lärande och förberedande information om exempelvis skyddsrum, översvämningar, issäkerhet och hjärt-lungräddning.

Men också aktuella händelser som väcker frågor hos barn, såsom coronapandemin, kriget i Ukraina och Nato.

Det är några exempel på Lilla Krisinfos innehåll. Bakom webbplatsen står Krisinformation.se, som drivs av MSB.

– Idén till Lilla Krisinfo har vi haft sedan 2009. Tre gånger var webbplatsen på gång men svininfluensa, askmoln och covid kom i vägen, berättar projektledaren Anna Toss.

Språket och innehållet är anpassat för barn mellan cirka 8 och 15 år. Sajten riktar sig di-

rekt till dem, men de ansvariga hoppas även att vuxna – lärare och vårdnadshavare – ska ta del av innehållet och sedan kunna förklara för barnen på ett enkelt och korrekt sätt.

För att informationen ska landa rätt samarbetar redaktionen både med ett nätverk av experter inom kommunikation riktad till barn, bland annat Bris, samt med en barnpanel.

– Vi behöver ta hjälp av barn för att se till att vi skriver om rätt saker, och på rätt sätt, så det blir intressant, enkelt att förstå och lärorikt. Vi vill att barnen ska vara delaktiga i arbetet med Lilla Krisinfo, säger Anna Toss.

På barnpanelens begäran adderades till exempel fler bilder. I framtiden ska det också finnas lärande spel och quiz tillgängliga.

■ **Vad funderar barnen särskilt mycket på just nu?**

– Skyddsrum är absolut på

tapeten, liksom Ukraina, klimatet och jordbävningen i Turkiet och Syrien.

Anna Toss säger att Lilla Krisinfo fått jättemånga positiva reaktioner, men även mötts av ilska av en del personer som anser att sidan skrämmar barnen. Hon kan själv känna igen känslan, hur man vill försöka skydda sina små från all världens hemskheter.

Anna Toss

– Men dagens barn har otroligt många informationskällor där de kan snappa upp saker. Har de inte telefoner själva så har deras kompisar det. De kommer inte undgå skvallar, tv, löpsedlar... Ser de något på TikTok kan de dubbelkolla med oss. Lilla Krisinfo är en motkraft till

desinformation barnen kan möta på vissa sidor.

Hon tycker idealet vore om alla barn alltid hade en vuxen som kunde lyssna på deras funderingar och berätta hur det förhåller sig. Hon lyfter fram god natt-stunden som ett ypperligt tillfälle att stämma av med barnen vad som rör sig i deras huvuden.

– Det näst bästa alternativet är en plats att besöka, det vill säga Lilla Krisinfo.

Tanken med sajten är också att barn ska ses som resurser som kan bidra vid en kris. Anna Toss nämner allt från att ta upp saker från källaren vid en översvämning och veta vad man bör ha i en krislåda till att kunna ringa 112 om något händer.

– Det finns väldigt många saker som kan göra barn starkare och få dem att bli en del av lösningen.

MARIA HANSEN

FAKTA

Lilla Krisinfo

■ Precis som på Krisinformation.se kommer all information på Lilla Krisinfo från myndigheter och andra ansvariga aktörer. Syftet med webbplatserna är att göra det lättare för allmänheten att hitta bekräftad information från svenska myndigheter och att minska risken för att felaktig information sprids.

■ Sedan 2021 har MSB ett uppdrag att arbeta med barnkonventionen och barns rättigheter. Uppdraget kallas för Barnrätt i praktiken, BiP, och ingår i regeringens kunskapslyft för barns rättigheter. Barn har samma rättigheter som vuxna att förstå vad som händer runt omkring dem, och barns rättigheter är speciellt viktiga i samband med kriser, olyckor och krig.

Lilla Krisinfo är ett av flera exempel där MSB jobbar med uppdraget.

■ Lilla Krisinfo hittas på lilla.krisinformation.se